

בס"ד. שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשכ"ד.

— התוועדות ב, המשיך להתוועדות יום שמחת-תורה —

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. במנחת שבת — שזהו הזמן ד"רעוא דרעוין¹, או כהלשון "רעוא דכל רעוין"² — אומרים: "ואני תפלתי לך הוי' עת רצון אלקים ברב חסדך"³, והיינו, שמצד ה"עת רצון" ד"רעוא דרעוין", או "רעוא דכל רעוין", הנה גם מדת הדין — "אלקים" — מתהפכת לחסד, ועד ל"רב חסדך"⁴.

והענין בזה:

שם אלקים — הוא שם מדת הגבורה והצמצום⁵, ועד שגם כאשר מדובר אודות גבורה שבחסד או חסד שבגבורה, הרי זה בכל זאת ענין של צמצום. ולכן, הנה אפילו בשמיני-עצרת שאז ישנו הענין ד"מוריד הגשם", באופן של התחלקות טיפין טיפין, שזהו בשביל הגילוי (כמשנת"ל⁶) — הרי זה בכל זאת ענין של צמצום. וכיון שזהו ענין של צמצום, הנה בריבוי ההשתלשלות כו', יכול להיות מזה דין גמור ח"ו.

והחידוש שב"רעוא דרעוין" הוא — שלא זו בלבד שהדין הוא בשביל חסד, אלא יתירה מזה — שהדין עצמו נהפך לחסד.

וזהו גם אמיתית הענין ד"הוי' הוא האלקים"⁷ — שאלקים עצמו הוא הוי', ועוד פירוש בזה — שמאיר אור נעלה ביותר שלגבי' הנה גם שם הוי' כאלקים יחשב, ואז נמשך שם הוי' נעלה יותר⁸.

* * *

ב. בא' ההתוועדויות של שמח"ת⁹, דיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר בענין "טוב עין הוא יבורך"¹⁰, ופירש, ש"הוא" קאי על עצמות א"ס הנעלם

(6) במאמר ד"ה משיב הרוח ומוריד הגשם

דיום שמח"ת פ"ב (לעיל ע' 118).

(7) ואתחנן ד, לה. ועוד.

(8) חסר קצת (המו"ל?).

(9) שיחת שמח"ת בקידוש הלילה תש"ד

(סה"ש תש"ד ע' 32). — נעתק ב"היום יום"

ח"ב (תו"מ — רשימת היומן ריש ע' תעט).

(10) משלי כב, ט.

(1) זח"ב פח, סע"ב.

(2) שם רנג, ב.

(3) תהלים סט, יד.

(4) ראה ריש וסוף ד"ה ואני תפלתי תרצ"ד

(סה"מ קונטרסים ח"ב שיא, א ואילך). תש"ד

(סה"מ תש"ד ע' 162 ואילך).

(5) תניא שעהייהו"א רפ"ו. ובכ"מ.

(העלם העצמי), ו"טוב עיין" ממשיך ומגלה ("יבורך") את עצמות א"ס הנעלם ("הוא").

והענין בזה:

המשכת העלם העצמי היא למעלה גם מהמשכת שם הוי', ואדרבה: מהעלם העצמי נמשך גם בשם הוי', וכמ"ש¹¹ "שאו ידיכם קודש וברכו את הוי'", שהר"ע ההמשכה בשם הוי'¹².

וזהו גם מ"ש בשמיני-עצרת "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך"¹³: "המלך" — הוא "מלך שהשלום שלו"¹⁴, מלכו של עולם, בחי' הוי'. ובשמע"צ נאמר "ויברכו את המלך", שנמשך תוספת אור בשם הוי', כיון שאז נמשך ומתגלה בחי' העלם העצמי.

וכדי להגיע לבחי' האור שלמעלה מהשתלשלות, ועד לבחי' העלם העצמי — הרי זה ע"י העבודה ד"טוב עיין", והיינו, שכאשר הנהגתו היא באופן ש"נותן בעיין יפה"¹⁵ ומשפיע לזולתו כל מה שיש לו, ועד שנותן גם את העצם שלו, אזי נותנים לו מלמעלה גם "בעיין יפה" ונמשך לו גם בחי' "הוא".

וענין זה שייך גם להמדובר לעיל¹⁶ אודות מאמר הבעש"ט שצריך לאהוב כל אחד מישראל, בגלל ש"בנים אתם להוי' אלקיכם"¹⁷ ו"אהבתי אתכם אמר הוי"¹⁸, שזוהי האהבה העצמית של הקב"ה לכאו"א מישראל: גם כאשר האהבה באה בגילוי, הנה ברובא דרובא, מה שמתגלה אינו אלא הארה מועטת ומצומצמת מהאהבה העצמית, ואילו האהבה העצמית עצמה נשארת בהעלם.

וע"י "טוב עיין" שממשיך ההעלם העצמי ("הוא יבורך"), נמשכת ומתגלה גם האהבה העצמית כמו שהיא בעצמותה¹⁹.

* * *

וש"נ.	(11) תהלים קלד, ב.
(14) שהש"ר פ"ג, יא (א). ועוד.	(12) ראה ד"ה שאו ידיכם תרפ"ז (סה"מ
(15) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.	תרפ"ז ע' ריז ואילך). תשי"ז (תו"מ ח"כ ע'
(16) שיחת ש"פ בראשית (התוועדות א)	144 ואילך). וראה גם סה"ש תרפ"ז ע' 174
בתחלתה (לעיל ע' 135). וש"נ.	(נעתק ב"היום יום" ו מנ"א).
(17) פ' ראה יד, א.	(13) מלכים-א ח, סו. וראה בהמאמר
(18) מלאכי א, ב.	שנאמר בהתוועדות פ"ב (לעיל ע' 142). וראה
(19) ע"כ נמצא משיחה זו. וכן חסרה	גם ד"ה ביום השמיני שלח גו' דיום שמח"ת
שיחה ג' — בענין "בראשית" (המור"ב).	תשמ"א (תו"מ סה"מ תשרי ע' רכז ואילך).

ג. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ג' התנועות (דהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן), והניגון "אבינו מלכנו".

ואח"כ אמר, שכיון שנמצאים כאן גם תינוקות של בית רבן, יתנו להם מה"לעקאך" (שרומז על מ"ש²⁰ "כי לקח טוב נתתי לכם") שהוכן עבורם, וינגנו ניגון²¹, ויאמרו "המלאך הגואל", באמרו:]

ידוע מה שסיפרו רבותינו נשיאינו²² אודות הבעש"ט, שתחילת פעולתו — עוד לפני התגלותו — היתה בתור עוזר ("אָ באַהעלפער") למלמד תינוקות של בית רבן בנוגע ללימודם, ועוד יותר — בנוגע לחינוכם.

ובפרטיות — היתה פעולתו בזה הן בקו דעשה טוב והן בקו דסור מרע:

בקו דעשה טוב — שהי' הולך עם התינוקות ל"חדר" ואומר עמהם אמן יהא שמ"י רבא וכו'.

וגם בקו דסור מרע — (לא בנוגע לתינוקות של בית רבן עצמם, שמצד גודל מעלתם, הבל שאין בו חטא²³, ובפרט כאשר מתחנכים בחדר על טהרת הקודש, הרי בודאי לא שייך אצלם ענין של רע ח"ו, כי אם) לשמרם מדברים בלתי-רצויים שמצד הלעו"ז, וכמו הסיפור²⁴ שהי' מגרש או אפילו הורג את הכלבים שהיו מתנכלים לילדים בלכתם לחדר.

וההוראה מזה — שצריך לידע עד כמה גדולה חשיבות ההתעסקות עם תינוקות של בית רבן, אפילו בתור "באַהעלפער", ללמדם א"ב, "תורה צוה לנו משה גו"²⁵, אמירת איש"ר וכיו"ב, ולא לחשוב לשם מה צריך הוא להתעסק בזה, אלא ללמוד מהנהגתו של הבעש"ט, שאף שגדלה מעלתו ביותר, עד כדי כך, שע"י הפצת מעיינותיו מביאים את הגאולה²⁶, מ"מ, התעסק בעצמו עם תינוקות של בית רבן.

וכמו"כ למדים הוראה הנ"ל מסיפורים נוספים שאירעו אצל רבותינו נשיאינו, וכמו ההוראה מהסיפור אודות קול ילד בוכה שאירע אצל אדמו"ר הזקן²⁷.

20) משלי ד, ב. שמע סיפור זה מכ"ק אדמו"ר מהורי"צ, אבל תוכנו מכוון.
 21) ראה גם שיחת יום שמח"ת תשי"ט (תו"מ חכ"ד ע' 151). וש"נ.
 22) ראה כתר שם טוב בהוספות סרפ"ח ואילך. וש"נ.
 23) שבת קיט, ב.
 24) ראה תו"מ חל"ז ע' 171 הערה 48. וש"נ.
 25) ראה תו"מ חל"ז ע' 171 הערה 48. וש"נ.
 26) ראה תו"מ חל"ז ע' 171 הערה 48. וש"נ.
 27) ראה תו"מ חל"ז ע' 171 הערה 48. וש"נ.

ובאופן כזה היתה גם הנהגת רבותינו נשיאינו שלאח"ז, עד לכ"ח מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו²⁸, שמסר נפשו על חינוך בני" בהיותו במדינה ההיא, ואח"כ גם כבואו למדינה זו, והצליח לפעול שיהי' מעמד ומצב ד"עקרה ילדה שבעה", תמורת זה שלפנ"ז הי' מעמד ומצב ד"רבת בנים אומללה"²⁹.

ד. ובנוגע לפועל:

יש לערור על גודל הענין שבהתעסקות בחינוך בני", תינוקות של בית רבן, שזהו מהדברים שעומדים ברומו של עולם, וכמארז"ל²³ "אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן", שהוא נעלה יותר מ"הוויות דאביו ורבא", כפי שהשיב אביו לרב פפא על שאלתו "דידי ודיך מאי", ש"אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא".

ולכן צריכים להשתדל ("אָנכאַפֿן זיך") בזה, ולהוסיף בהתעסקות בכל הקשור לחינוך בני", ולא להסתפק במוסדות חינוך שקיימים כבר בעיר גדולה, אלא לייסד מוסדות חינוך גם במדינות ובעיירות רחוקות, ועד לאלו שנמצאים מעבר לים — מתוך ידיעה ש"לא רחוקה היא גו' ולא מעבר לים היא", כפי שנאמר על "המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום"³⁰.

ולהעיר:

בענין "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום", מבואר³¹, ש"כל המצוות נק' בשם מצוות הוי' . . יש שרמוזים ביו"ד ויש שרמוזים בה"א וכו'" (כדאיתא בזהר³² כענבין באתכליא), ואילו "המצוה הזאת" דקאי על מצות התשובה היא מבחי' אנכי ("אשר אנכי מצוך") שלמעלה משם הוי', ועל ידה נעשה מילוי הפגם והחסרון בהמצוות שתלויים בשם הוי'.

וענין זה שייך גם להתעסקות עם תינוקות של בית רבן, כי, עי"ז מעמידים "צבאות הוי"³³, עליהם נאמר³⁴ "וכל בניך לימודי הוי", שנוסף על הפירוש הפשוט שהם מקבלים מהוי', יש בזה גם הפירוש שזהו ע"ד מ"ש¹¹ "שאו ידיכם קודש וברכו את הוי'", היינו, שממשיכים תוספת אור בהוי' (להיותם למעלה מהוי')¹², וע"ד מ"ש בנוגע לשמיני-עצרת: "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך"¹³ — מלך שהשלום שלו¹⁴, מלכו של עולם.

(31) לקו"ת נצבים מה, ב ואילך.

(32) תקו"ז בהקדמה (ב, א).

(33) בא יב, מא.

(34) ישעי' נד, יג.

(28) ראה גם תו"מ חל"ה ע' 266 ואילך.

וש"נ.

(29) שמואל-א ב, ה. וראה בארוכה שיחת

ליל שמח"ת ס"ד ואילך (לעיל ע' 112 ואילך).

(30) נצבים ל, יא-יג.

ה. וכל זה שייך במיוחד לשמח"ת:

ידוע המנהג בכמה קהילות בישראל³⁵, שביום שמח"ת — שאז שוים כל בני" ביחס שלהם לתורה, וכולם עולים לתורה — הנה גם תינוקות של בית רבן שלא הגיעו לגיל מצוות עולים לתורה ביחד, ופורסים טלית עליהם, ואומרים "המלאך הגואל"³⁶, ועד שעלי' זו היא מהעליות הכי חשובות.

ולהעיר, שאף שבחב"ד אין נוהגים לפרוס טלית וכו', הרי בודאי שתוכן הענין הוא טוב ונכון כו'³⁷.

ובכל אופן, בעמדנו עתה בהתוועדות שהיא בהמשך לשמח"ת — יעשו כל האמור לעיל בשמחה וטוב לבב.

ויה"ר שיקויים מ"ש³⁶ "המלאך הגואל גו' יברך את הנערים גו' ("הקטנים עם הגדולים"³⁸) וידגו לרוב בקרב הארץ", כדרשת חז"ל³⁹ "מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם כו'", וכפירוש החסידות⁴⁰ שגם בעלמא דאתגליא (בקרוב הארץ) יהי' הגילוי כמו בעלמא דאתכסיא (ים), שזהו"ע המשכת יחודא עילאה ביחודא תתאה, ועאכו"כ ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁴¹, שיפרו וירבו כדגים שבים, ריבוי בכמות וריבוי באיכות, ועד ש"יכלו כל הנשמות שבגוף" שאז "בן דוד בא"⁴².

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "כי אנו עמך" (הישן), ואח"כ התחיל בעצמו לנגן הניגון "דרכך אלקינו"].

* * *

ו. בביכל הידוע של מאמרי רבינו הזקן (דשנת תקס"ב), הנה לאחרי המאמר דליל שמח"ת⁴³, ישנו מאמר שרשום עליו: "שמחת תורה בעז"ה" (דהיינו יום שמח"ת), המתחיל בפסוקים: "כי ביום הזה יכפר עליכם", "בסוכות תשבו שבעת ימים", "ביום השמיני עצרת גו"⁴⁴.

וראה גם מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' א'כד. וש"נ.

(41) שבת סג, א. וש"נ.

(42) יבמות סב, סע"א. וש"נ.

(43) ד"ה משיב הרוח ומוריד הגשם (נרפס

לאח"ז במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' לב

ואילך). וראה ד"ה זה דיום שמח"ת (לעיל ע'

118 ואילך).

(44) נרפס שם ע' לה ואילך.

(35) ראה רמ"א או"ח סתרס"ט.

(36) ויחי מח, טז.

(37) ראה גם שיחת ליל שמח"ת (קודם

הקפות) תשי"ז ס"ח (תו"מ ח"ח ע' 80).

וש"נ.

(38) תהלים קטו, יג.

(39) ברכות כ, א. וש"נ.

(40) ראה זח"ג קפז, ב, ובביאורו

לאדהאמ"צ שם (בלק קמח, סע"ד ואילך).

וכיון שמאמר זה הגיע אלינו, הרי זה הוכחה שהענינים המדוברים בו שייכים אלינו.

ז. ובהקדמה:

גם כאשר מדובר אודות ענינים נעלים השייכים לרבינו הזקן, אשר, מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו'⁴⁵, וכפתגם הצמח-צדק⁴⁶ ש"כשם שבין קדשי קדשים לחולי חולין כך גבהו דרכיו מדרכנו", ועאכו"כ בנוגע אלינו —

מ"מ, מצד ענין היחוד שבלימוד התורה, שהוא "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות כו"⁴⁷, הרי כשם שע"י כללות לימוד התורה מתאחדים עם הקב"ה שהכניס את עצמותו בתורה, כמאמר⁴⁸ "אנא נפשי כתבית יהבית", כך גם בצדיקים שהכניסו את עצמותם בתורתם, הנה ע"י לימוד תורתם, ובנדו"ד, תורתו של רבינו הזקן, מתאחדים ומתעצמים עם בעל המאמר.

וכפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁹ בנוגע לחזרת דא"ח: "דבר ברור הוא אשר בעת אמירת דא"ח מאיר בבחי' מקיף הארת נשמת בעל השמועה, ואשרי האיש הזוכה לחזור דברי קדש אלו כו"."

ח. ויש לבאר החידוש שבפתגם הנ"ל שנאמר בנוגע לחזרת דא"ח דוקא — דלכאורה מפורש הדבר בירושלמי⁵⁰: "כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו, ומה טעמא, אך⁵¹ בצלם יתהלך איש כתיב?"

ותיריה מזה: ע"פ ביאור הצמח-צדק⁵² בענין "בעל השמועה עומד כנגדו .. אך בצלם גו'", ש"בצלם היינו העצמיות של רבו ולא זיוו בלבד", הרי בהשקפה ראשונה זהו ענין נעלה יותר מהארת נשמת בעל השמועה בבחי' מקיף, שזוהי הארה בלבד, ורק בבחי' מקיף?

לכאורה אפשר לומר, שמאמר הירושלמי "יהא רואה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו", שייך רק אצל מי שהכיר את בעל השמועה;

45 ל' אדה"ז בתניא פמ"ד (סג, א).

46 שו"ת חיו"ד סס"ג ס"ח. שם סו"ס (תסז).

47 (50) שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב. קידושין קב.

48 (51) תהלים לט, ז.

49 (52) ברשימותיו לתהלים עה"פ (יהל אור לקו"ש חכ"ז ע' 24. וש"נ).

50 (49) אג"ק שלו ח"א ע' תקטו (נעתק ע' קמח).

משא"כ מי שלא הכיר את בעל השמועה ולא שמע את הדברים ממנו, כיון שלא הי' בדורו, אלא קיבל את השמועה איש מפי איש כו', בכתב או בדפוס — לא שייך אצלו הענין ד"בעל השמועה עומד כנגדו", ואז "מאיר בבחי' מקיף הארת נשמת בעל השמועה".

אבל האמת היא, שגם על מי שלא הכיר את בעל השמועה שייך ש"היא רואה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו" — ברוחניות, והיינו, שהחילוק אם הכירו או לא הכירו הוא רק בנוגע לגוף, אבל בנוגע לרוחניות הענינים שייך תמיד הענין ד"בעל השמועה עומד כנגדו", ללא נפק"מ אם הכירו או לא הכירו, כיון שישנה מציאותו של בעל השמועה בתורתו, ובפרט כאשר מציייר את תואר קלסתר פניו כו'.

וכיון שכן, צריך להבין מהי ההוספה והחידוש בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"בעת אמירת דא"ח מאיר בבחי' מקיף הארת נשמת בעל השמועה"?

ט. והביאור בזה:

לשון הירושלמי הוא "בעל השמועה עומד כנגדו", והרי הפירוש ד"כנגדו" הוא מרחוק⁵³, והיינו, שאינו מתאחד עמו, אלא נשאר בבחי' מקיף בלבד.

ומובן, שגם הענין ד"בעל השמועה עומד כנגדו" הו"ע נעלה ביותר, שפועל פעולה נפלאה ("א געוואַלדיקע פעולה") ומסייע הרבה גם בהבנת השמועה. והיינו, דכשם שבשעת הלימוד מרבו יש מעלה יתירה בראיית פני הרב, כדאייתא במפרשי הירושלמי⁵⁴ "דעיקר הלימוד מרבו בראיית פנים, דכתיב⁵⁵ והיו עיניך רואות את מוריך" (וגם כאשר מדובר אודות תלמיד קטן שאינו בערך אל הרב, מועילה ראיית פני הרב שיצליח בלימודו כו') — כן הוא גם בלימוד השמועה בשעה שרבו לא נמצא בגופו בגשמיות, שכאשר "רואה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו" (בגשמיות, ועד"ז ברוחניות אם לא הכירו), אזי ניתוסף הצלחה בהבנת השמועה; אבל אעפ"כ, הרי זו פעולה שבבחי' מקיף — "עומד כנגדו", מרחוק.

ולהעיר, שכשם שמצינו פעולת המקיף בלימוד התורה שענינה מלמעלה למטה, כמו"כ מצינו גם בעבודת האדם מלמטה למעלה בענין

(53) ראה פרש"י שמואל-ב יח, יג. במדבר פב ואילך). וש"נ).

ב. ב. — הובא באגה"ת ספי"א (וראה 54) קרבן העדה שם.

ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ס"ע 55) ישעי' ל, כ.

התפלה — כפי שמביא רבינו הזקן בתורה אור⁵⁶ דוגמא להמשכה שבבחי' מקיף, ש"הוא עד"מ כמו אחד שמתפעל מתפלת אדם צדיק המתפלל בדו"ר ומס"נ שעי"ז מתפעל גם הוא", והיינו, שכיון שעומד בד' אמותיו של הצדיק המתפלל — "עומד כנגדו" — פועלת עליו תפלתו של הצדיק שיתעורר גם הוא כו'.

וכידוע⁵⁷ גם מה שסיפר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אודות מאורע שאירע אצל אביו אדמו"ר מהר"ש עם החסיד ר' מאַניע מאַניסזאַן⁵⁸, שפעם התפלל אדמו"ר מהר"ש תפלת מנחה בחדרו, ולפתע התחילו לעבור במחשבתו של הרמ"מ — שעמד בסמיכות מקום — כל מיני מאורעות שאירעו אצלו לפני כו"כ שנים וכבר נשכחו ממנו, וביניהם גם ענינים כאלו שלא היו לפי ערך מעמדו ומצבו בהוה, ובפרט בעמדו בסמיכות מקום לאדמו"ר מהר"ש, והתחיל לצעוק: פע פע! ... ואח"כ נודע שבאותו שעה אמר אדמו"ר מהר"ש את הפסוק⁵⁹ "זכר רב טובך" בכוונה מיוחדת שעל ידה מעוררים את כח הזכרון כו'. ומוכן שענין זה הוא בבחי' מקיף בלבד, שהרי לא השיג את הכוונות שכיוון אדמו"ר מהר"ש בתפלת מנחה, ויתכן שלא ידע כלל שאדמו"ר מהר"ש מתפלל מנחה... ואעפ"כ, פעלה עליו תפלתו של אדמו"ר מהר"ש בבחי' מקיף.

ומצד גודל העילוי שנעשה עי"ז ש"בעל השמועה עומד כנגדו", דורשת התורה מכאן — כיון שזהו ענין השייך לכאן"א — ש"יהא רואה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו".

אמנם, ישנו ענין נעלה יותר שנעשה ע"י חזרת דא"ח כדבעי — שלא זו בלבד ש"בעל השמועה עומד כנגדו", מרחוק, אלא עוד זאת, ש"מאיר .. הארת נשמת בעל השמועה", והיינו, שמאיר בו; אם רק חוזר כדבעי, כביטול ישותו, אזי מאיר בו הארת נשמת בעל השמועה. ואף ש"מאיר בבחי' מקיף", הרי כיון שמדובר אודות תורת החסידות, "דברי אלקים חיים", בודאי שמההארה שבבחי' מקיף יומשך סוכ"ס גם בפנימיות.

ועוד עילוי בזה — שע"י חזרת דא"ח ברבים מזכה הוא את הרבים, וזכות הרבים תלוי בו, כך, שנוסף על המעלה והזכות של כל אחד בפני עצמו, ניתוסף גם מעלת וזכות הרבים, שהוא "אור העולה על כולנה"⁶⁰.

58) ראה אודותיו — שם ע' תקטו. וש"נ.

59) תהלים קמה, ז.

60) ראה תניא שעהויה"א רפי"ב. ובכ"מ.

56) מקץ לג, סע"ד.

57) ראה תר"מ — רשימת היומן ע' רג.

וש"נ.

י. וענין זה — שבעת חזרת דא"ח מאיר הארת נשמת בעל השמועה — שייך לא רק ליחידי סגולה, אלא לכל אחד שחוזר דא"ח, שהרי בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר לא נזכרה שום הגבלה בדבר. ומזה גופא שהקב"ה, מסבב הסיבות, סיבב את הדברים באופן שתגיע אליו הידיעה בענין זה, מוכח, שענין זה שייך אליו.

וכיון שכן, היו צריכים לייקר את גודל הענין דחזרת דא"ח, ולהשתדל בזה וכו'. והגע עצמך: אילו היתה אפשרות לראות את פניו של בעל המאמר — בודאי היו עושים כל מיני השתדלויות, תחבולות וערמומיות כו'; ובמכ"ש וק"ו כשמדובר לא רק אודות ראיית זיו קלסתר פניו, אלא יתירה מזה — שיאיר בו הארת נשמת בעל המאמר!

אך לפועל, מסיבות שונות ומשונות ישנם כאלו שנחלש אצלם הענין דחזרת דא"ח, ורוצים לפטור עצמם מזה לגמרי; ענין זה משאירים הם למישהו אחר, ואילו הם עצמם רוצים לצאת ידי־חובה בסיפור או ניגון. ובכן, סיפור או ניגון הוא אמנם ענין נעלה ביותר (כמבואר בכמה שיחות⁶¹), אבל, אין זה מגיע להעילוי שבחזרת דא"ח, ענין של תורה דוקא, שעיי"ז נעשה יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו כו', כנ"ל.

וגם מי שקשה לו לחזור מאמר שלם — הרי ביכלתו לחזור לכל־הפחות אות או פרק אחד, בלשון הרב, והעיקר, שיהי' זה מתוך מסירה ונתינה כו', וכאמור, שעיי"ז מתייחדים עם נשמת בעל השמועה, שהוא נשיא הדור וגם של הדורות שלפניו ושלאחריו, דכיון ש"קדושה לא זזה ממקומה"⁶², הרי כל א' מהנשיאים הוא הנשיא של כל הדורות.

ואע"פ שאינו מרגיש את היחוד כו' — הרי זה ע"ד שמצינו⁶³ לענין כוונות התפלה, שמי שאינו יכול לכוין בגלל סיבות שאינן תלויות בו, הנה כיון שהמניעה היא שלא ברצונו, נחשב לו כאילו התפלל בכל הכוונות, ועד"ז בנדו"ד, שאם רק מבטל ישותו ומתמסר כפי יכלתו לחזור מאמר חסידות, ברור הדבר שעיי"ז מתייחד עם בעל המאמר.

יא. ולא לדרשה קאתינא, לומר פירוש נאה כו' (א' גוטער פשט, א' בעסערער פשט), אלא בנוגע לפועל:

62) ראה ע"ח שער ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. תניא אגה"ק ביאור לסו"ך (קמז, א).

63) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' קמד (נעתק ב"היום יום" יא אדר א).

61) ראה (לדוגמא) לקו"ד ח"א צט, ב. ח"ג תיז, ב. סה"ש תש"ב ע' 17 (בנוגע לסיפורים). לקו"ד ח"א קב, ב. ח"ג תק, ב. סה"ש תש"ב ע' 122 (בנוגע לניגונים).

מההתעוררות שבשמח"ת צריך להיות נמשך בפועל ב"את השמים ואת הארץ"⁶⁴, "דאחיד בשמיא ובארעא"⁶⁵, החל משמים וארץ שבתורה: נגלה תורה — "לחם מן הארץ", ופנימיות התורה — "לחם מן השמים" (כמבואר בהמשך תרס"ו⁶⁶), ובאופן שיומשך מההבנה וההשגה שבמוח ע"י הבל הלב עד להדיבור בה' מוצאות הפה — שיתחילו לחזור חסידות ברבים.

וכיון שלימוד מביא לידי מעשה, הרי זה יומשך גם בעולם, כדאיתא בזהר⁶⁷ שע"י לימוד התורה נעשים "שמים חדשים וארץ חדשה"⁶⁸. ויה"ר שכל זה יהי' מתוך בריאות נכונה, מתוך פתיחת הלב והמוח, ומתוך הרחבה, הן בלימוד הנגלה והן בלימוד החסידות, ובאופן ש"יפוז מעיינותיך חוצה",

ומהתורה יומשך בעולם — שנברא בשביל התורה⁶⁹ — שתהי' הרחבה בעיני שמים וארץ כפשוטם, בכל המצטרך מנפש (שמים) עד בשר (ארץ).

* * *

יב. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כי ביום הזה וגו'.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון לאדמו"ר האמצעי (ה"קאפעליע"י)].

* * *

יג. דובר לעיל (במאמר⁷⁰) שאף שגדלה מעלת התורה על המצוות בעילוי שבאין ערוך, כמו שאין ערוך המאציל אל הנאצלים, מ"מ, כשיש מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, אזי נדחית תלמוד תורה מפני קיום המצוה.

אמנם, כדי לידע אם זוהי אכן מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, שאז צריך לדחות את לימוד התורה ולעסוק במצוה — הנה הוא בעצמו אינו יכול לפסוק זאת, כיון שהוא נוגע בדבר, ויכול להיות משוחד

1038.

(64 בראשית א, א.

(67 ח"א ה, רע"א.

(65 תרגום לדברי הימים-א כט, יא. זהר

(68 ישע"י סה, יז.

ח"א לא, סע"א. ח"ג רנז, סע"א. ועוד.

(69 פרש"י בראשית שם.

(66 ראה ד"ה והי' כי תבוא תרס"ו. אר"ע

(70 פ"ג ואילך (לעיל ע' 142 ואילך).

אשריכם תרס"ז. הובא בלקו"ש ח"ד ס"ע

כו', אלא ישנו מי שפוסק עבורו שצריך לדחות את לימוד התורה ולעסוק במצוה.

וזהו מה שתבעו רבותינו נשיאינו, שלאחרי תקופת הלימוד בישיבה, צריכים התלמידים לעזוב את הד' אמות של הישיבה ולנסוע למרחקים — מבלי להתחשב בטירחא של טלטול הדרך כו"י⁷¹ — כדי לקרב יהודים לתומ"צ, ולעסוק בחינוך ילדי ישראל, החל מלימוד "קמץ א' א'", לימוד חומש וכיו"ב.

והגע עצמך:

לימוד התורה הו"ע שנוגע לחיותו של יהודי, כמארז"ל⁷² "מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה .. מיד מתים".

ואילו כאשר פורשים מהד' אמות של הישיבה ונוסעים למרחקים, כדי לעסוק בלימוד ילדי ישראל חומש או אל"ף ב"ת — הרי הוא בעצמו אינו יוצא י"ח מצות תלמוד התורה בלימוד כזה, ואדרבה: לימוד כזה נחשב אצלו לביטול תורה,

— כמבואר באחרונים⁷³ בפירוש דברי הגמרא⁷⁴ "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה", דלכאורה, הרי גם מקרא מגילה הוא חלק מהתורה? אלא, שכאשר יכולים ללמוד תורה בעיון והעמקה כו', ובמקום זה לומדים באופן של קריאה בעלמא, כמו מקרא מגילה, הרי זה נחשב לביטול תורה. וזהו החידוש ש"מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה" —

ואעפ"כ, צריך לבטל לימוד התורה שלו בשביל ההתעסקות עם הזולת — מצד כללות הענין דאהבת ישראל.

יד. ובפרטיות יותר:

לימוד התורה הו"ע של הבנה והשגה כו'. וענין זה נדחה מפני הצלת נפשות, שהרי פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, והיינו, שגם כאשר דחיית התורה הוא דבר ודאי, ואילו הצלת הנפש אינו אלא ספק ואפילו כמה ספיקות, הנה גם ספק וספק ספיקא של פקו"ני, הרי זה

73) ראה שו"ת בית אפרים חאו"ח סס"ח.

וראה גם תו"מ חל"ז ע' 140. וש"נ.

74) מגילה ג, א.

71) ראה כתובות כח, א. וש"נ.

72) ע"ז ג. ב. וראה ברכות סא, ב.

למעלה מכל התורה כולה, ולכן דוחה את כל התורה כולה — כהוראת התורה עצמה.

וכל זה — לא רק בנוגע לכללות בני"י, אלא גם בנוגע לנפש אחת מישראל.

ובהקדם המדובר בהתוועדות קודמת⁷⁵, שהתורה כללות ופרטות נאמרה⁷⁶, שגם בכל פרט ישנה התכללות כל הענינים, וכפי שמצינו ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"⁷⁷, כי, אף שלכל מצוה יש ענין פרטי המיוחד לה שבו חלוקה משאר המצוות, מ"מ, יש בה גם התכללות כל המצוות⁷⁸.

ועד"ז בנוגע לבני"י, שלמרות החלוקה של כל נפש פרטית בפני עצמה, באופן שאינם דומים זל"ז, שהרי "אין דיעותיהם שוות וכו'"⁷⁹, ישנה גם ההתכללות של כל העולם בכל נפש פרטית, וכדברי המשנה⁸⁰: "לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך שכל . . המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא" (שמאדם א' נברא מילואו של עולם).

וזהו הטעם שכל התורה כולה נדחית בשביל פיקוח נפש אחת מישראל, מבלי הבט על פרטי החילוקים שבין נפש לנפש, והיינו, שבשביל כל נפש אחת מישראל, יהי' מי שיהי', אפילו לצורך חיי שעה בלבד, נדחה קיום כל התורה אצל גדול בישראל, שהרי הדין דפקו"נ הוא באופן ש"מצוה בגדול"⁸¹.

וכידוע הסיפור אודות רבינו הזקן⁸² (ששנה זו היא שנת המאה וחמישים להסתלקות-הילולא שלו), שבאמצע תפלת יהוה"כ"פ, הרגיש שבקצה העיירה נמצאת אשה יולדת שנשארה לבדה בבית לאחר שכל בני הבית הלכו לבית-הכנסת, ופשט את תליתו, ויצא מבית-הכנסת והלך לשם והכין עבורה דבר מאכל להחיות את נפשה.

וסיפור זה מהוה הוראה שהיא בבחינת "מעשה רב"⁸³ — נוסף על

79) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.

80) סנהדרין לו, א (ובפרש"י).

81) ראה יומא פד, ב. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ג. תושו"ע (ואדה"ז) או"ח שכ"ח סי"ב (סי"ג).

82) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' ססא. וש"נ.

83) שבת כא, א. וש"נ.

75) ראה שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז דאשתקד בתחלתה (תו"מ חל"ז ע' 73 ואילך).

וראה גם תו"מ חל"ז ע' 302. וש"נ.

76) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. תו"כ ופרש"י ר"פ בהר.

77) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

78) ראה סה"מ תרנ"ה ע' לו. המשך תרס"ו ס"ע סח. ע' תקכב. סה"מ קונטרסים

ח"ב תלה, ב.

ההוראה בדברי המשנה הנ"ל, והרי "טעה בדבר משנה חוזר"⁸⁴, כיון שזהו דבר הפשוט — עד כמה צריכים להשתדל בענין של הצלת נפש מישראל, ומזה מובן גם בנוגע להצלת נפשות ברוחניות, ע"י חינוך בני" לקרבם לתורה.

טו. ויש להוסיף ולהעיר:

בנוגע לפקו"נ, יש מצב שברור הדבר שזהו ענין של פקו"נ, כמו בנפל עליו הגל כו'⁸⁵; אבל יש מצב שבו מתעוררת שאלה אם זהו ענין של פקו"נ, כמו בענין של חולי, ואז, סומכים על חוות דעתו של רופא מומחה, שכבר התנסה במקרה כזה, ונתן תרופה או קמיע והצליח לרפא את החולה, ולא מתחשבים בדעתו של מי שאינו רופא מומחה, אפילו אם למד חכמת הרפואה, אבל עדיין לא יודעים אם הצליח לרפא כו', ועאכו"כ שלא מתחשבים בדעתו של חכם גדול בחכמת התכונה או חכמת החשבון וכיו"ב.

וכמו"כ לא מתחשבים בדעתו של החולה עצמו שאומר שאינו צריך לתרופה (אא"כ להיפך, שהחולה אומר צריך אני לתרופה פלונית והרופא אומר שאינו צריך, שאז שומעים לחולה, כי "לב" ⁸⁶ יודע מרת נפשו"⁸⁷), וכופין אותו לקבל התרופה⁸⁸, ואינו יכול לטעון שהוא בעה"ב על עצמו; כשם שאסור להזיק לאחרים, כך אסור להזיק לעצמו. החילוק הוא רק בנוגע לעניני עונשים — אם הוא חייב גם בדיני אדם, או רק בדיני שמים⁸⁹, אבל בנוגע לחומר האיסור, הנה גם בנוגע לעצמו ישנו האיסור ד"את דמכם לנפשותיכם אדרוש גו"⁹⁰.

ועד"ז כאשר מתעוררת שאלה בנוגע לפקו"נ ברוחניות — הרי בודאי לא יקח אחריות על עצמו אפילו בנוגע לנפש אחת מישראל שהיא "עולם מלא", אלא ישאל ויסמוך רק על מישהו שיכול להביע חוות-דעת אמיתית בענין זה, ללא עירוב ענינים צדדיים של שוחד כו', להיותו מומחה בחכמה זו של הצלת נפשות מישראל, והצליח בזה בפועל ממש.

טז. וזוהי כללות ההוראה של רבותינו נשיאינו שצריכים להשתדל ביותר בנוגע לחינוך בני" לתומ"צ, כיון שזהו ענין של הצלת נפשות של כו"כ מישראל, שדוחה כל התורה כולה.

(88) שם סי"א.

(84) כתובות פד, ב. וש"נ.

(89) ראה אנציק' תלמודית (כרך יב) ערך

(85) יומא פג, א.

חובל ס"א (ע' תרפא ואילך). וש"נ.

(86) משלי יד, יו"ד. וראה יומא שם.

(90) נח ט, ה. וראה ב"ק צא, ב.

(87) שו"ע אדה"ז שם סי"ב.

ולאמיתתו של דבר, הנה ע"י ההתעסקות בחינוך בני"י לתומ"צ יתוסף עוד יותר גם בלימוד התורה שלו, כפי שמבטיח אדמו"ר הזקן⁹¹ שע"י ענין הצדקה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, וכדברי הצ"צ⁹² שאין זה בדרך גוזמא כו', ובודאי יקויים זאת בפועל ממש למטה מעשרה טפחים, בלימוד הנגלה והחסידות, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

ובנוגע לפועל:

יש צורך בהשתדלות הכי גדולה בקיום הוראת המשנה בפרקי אבות⁹³ "העמידו תלמידים הרבה", בכל המדינות, ועאכו"כ במדינה זו, ובפרט שעכשיו, אף ש"אכשור דרא" בתמי"י⁹⁴, הרי המציאות היא שנקל יותר לפעול על ההורים שיסכימו לחנך את ילדיהם בדרך התומ"צ (ועד שהילד יגדל להיות לא רק נוקב מרגליות אלא גם גדול בתורה), ולא כמו בזמנים שההתעסקות בזה היתה עבודת פרך כו'.

ובפשטות — שיהיו "תלמידים הרבה" בכמות, וסוכ"ס יהי גם הריבוי באיכות — ש"כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה"⁹⁵, ע"י הנהגתם בחיים היום-יומיים "ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים", כולל גם באופן ד"טופח על מנת להטפח"⁹⁶, להשפיע בסביבתם ע"י "נר מצוה ותורה אור"⁹⁷ באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור, ומתוך שמחה — כפי שנמשך משמח"ת על כל השנה כולה.

ועי"ז יומשך גם חידוש בעולם — "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"⁹⁸, כתורת אדמו"ר הזקן הנ"ל⁹⁸ שהתחלת העבודה ("בראשית") היא לגלות ("ברא" מלשון גילוי) את הכוונה הפנימית והעצמית דשם אלקים — ש"הוי" הוא האלקים⁹⁹,

והיינו, לגלות בכל עניני העולם, "את השמים ואת הארץ", שנבראו ע"י הקב"ה כפי שהוא למעלה מהמדידה והגבלה דטבע (אלקים בגימטריא הטבע⁹⁹), שזהו"ע שם הוי" (הוי" הוא האלקים), הי' הוה ויהי' כאחד¹⁰⁰,

91 תו"א בראשית בתחלתו (א, ב).

92 ראה אוה"ת שם (כך ו) תתרכו, ב.

93 פ"א מ"א.

94 יבמות לט, ב ובפרש"י. וש"נ.

95 ישע"י סא, ט.

96 לשון חז"ל — ברכות כה, ריש ע"ב.

97 (100) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. ועוד.

98 תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

99 משלי ו, כג.

100 תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

ובהתאם לכך מתנהג גם יהודי באופן שאינו מתחשב עם הגבלות הטבע, אלא הוא בעה"ב על העולם, ועושה ממנו עולם-תורני ("תורה וועלט"), ואז הוא "כלי" לקבל את הברכות מ"נותן תורה", בורא העולם, שיהי' עולם מבורר, ומבורך בכל טוב גשמי ורוחני.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אך לאלקים", "כי אנו עמך" (החדש), והניגון החדש: "הוא אלקינו"¹⁰¹].

* * *

יז. בנוסח התפלה¹⁰² "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית" (שבסיום הפיסקא "הוא אלקינו") — צריך להבין:

ידוע שהגאולה העתידה קשורה עם ביהמ"ק דלעתיד, שתגדל מעלתו יותר מביהמ"ק הראשון והשני, כמ"ש¹⁰³ "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון" [שנוסף לכך שבגמרא¹⁰⁴ נתפרש פסוק זה בנוגע למעלת בית שני שהי' גדול מבית ראשון "בבנין" ו"בשנים", הרי זה קאי גם על מעלת ביהמ"ק דלעתיד על בתי-המקדשות שלפניו¹⁰⁵], כיון שיהי' "בנינא דקוב"ה"¹⁰⁵, ולא כמו בית ראשון ושני שהיו מעשה בני אדם.

ומצד גודל מעלת המקדש דלעתיד להיותו "בנינא דקוב"ה", ס"ל להראב"ד¹⁰⁶ ש"אפילו לרבי יוסי דאמר¹⁰⁷ קדושה שני' קדשה לעתיד לבוא, לא אמר אלא לשאר א"י, אבל לירושלים ומקדש לא אמר, לפי שהי' יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד ה' לעולם"¹⁰⁸.

ועפ"ז אינו מובן מש"נ "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית", היינו, שהגאולה העתידה ("אחרית") תהי' כמו הגאולה שלפני' ("כבראשית") — דלכאורה אין זו השלימות המובטחת שאלי' מקווים, שהגאולה העתידה תהי' נעלית יותר מהגאולות שלפני', כמו ביהמ"ק דלעתיד שיהי' נעלה יותר מהמקדשות שלפניו?

יח. ויובן בהקדם שמצינו עד"ז גם בנוגע לתורה — שהיא היסוד

101) שלימד כ"ק אדמו"ר שליט"א בליל שמח"ת לפנות בוקר בשנה זו (לעיל ע' 117).
 102) ראה גם לעיל ע' 123 (המו"ק).
 103) בקדושת "כתר" דתפלת מוסף.
 104) חגי ב, ט.
 105) ב"ב ג, סע"א ואילך.
 106) ראה זח"א כח, א.
 107) הלי' ביהב"ח פ"ו הי"ד.
 108) יבמות פב, ריש ע"ב. וש"נ.
 109) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש סכ"ט (לעיל ע' 98).

לכל הענינים שבעולם, שנבראו (בשביל ישראל ו) בשביל התורה שנקראת ראשית⁹⁹:

במתן-תורה בששה בסיון בשנה הראשונה לצאת בני ממצרים — ניתנו לוחות ראשונות.

ולאחרי חטא העגל, ולאחרי שמשה רבינו פעל את ענין הכפרה במשך ארבעים יום ראשונים ואחרונים עד שנתרצה הקב"ה לישראל, אמר הקב"ה למשה "פסל לך שני לוחות גו' וכתבתי על הלוחות גו'¹⁰⁹, וביהכ"פ ניתנו לוחות שניות — שבהם ניתוסף ריבוי גדול בתורה, כמארז"ל¹¹⁰ "אמר לו הקב"ה (למשה) אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות, הה"ד¹¹¹ ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושי".

[וההסברה בזה — כמ"ש רבינו הזקן באגה"ת¹¹² בכיאר מארז"ל¹¹³ "אדם עבר עבירה כו' אם הי' רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים לשנות פרק א' ישנה ב' פרקים כו'", שזהו "כמשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו, שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל" — שזהו תוכן הענין ד"כפלים לתושי" שניתוסף בלוחות שניות לאחרי החטא].

אמנם, גם לאחרי שניתנו לוחות שניות שבהם ניתוסף ריבוי בתורה באופן ד"כפלים לתושי", אין זה עדיין תכלית השלימות — שהרי טעמי תורה לא נתגלו¹¹⁴, ויתגלו לעתיד לבוא בתורתו של משיח, ובלשון רש"י בפירושו על הפסוק¹¹⁵ "ישקני מנשיקות פיהו", "מובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי ומסתר צפונותי" (ולהעיר, שזהו לשון בלתי רגיל כלל בפירוש רש"י).

וענין זה (גילוי טעמי תורה לעתיד לבוא) אינו רק ענין של הוספה בתורה כמו ההוספה שבלוחות שניות לגבי לוחות ראשונות, אלא עילוי שבאין ערוך לגמרי — שהרי אמרו חז"ל¹¹⁶ "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח".

יט. והנה, ג' שלבים הנ"ל באופן התגלות התורה הם בהתאם לג'

(109) תשא לד, א. וראה פרש"י עקב ט, יח.
 (110) שמו"ר רפמ"ו.
 (111) איוב יא, ו.
 (112) ספ"ט.
 (113) ראה ויק"ר רפכ"ה.
 (114) ראה תניא אגה"ק סי"ט (קכח, א).
 (115) שה"ש א, ב.
 (116) קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.

בתי-המקדשות — כמובן מזה שענין התורה הוא עיקר במקדש, כמ"ש הרמב"ן¹¹⁷ בטעם הקדמת הארון בעשיית המשכן, לפי ש"עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון":

מהחילוקים שבין בית ראשון לבית שני¹¹⁸ — שבזמן בית ראשון שהי' בהמשך להכניסה לארץ, היו בני" במדריגת צדיקים, שדוגמתו בתורה הו"ע לוחות ראשונות שניתנו לבני" בתחלת עבודתם מיד כשנעשו לעם; ואילו בזמן בית שני — לאחר חורבן ביהמ"ק וגלות בני" למשך שבעים שנה, כמארז"ל¹¹⁹ "ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קצם" — היו בני" במדריגת בעלי-תשובה, שדוגמתו בתורה הו"ע לוחות שניות שניתנו לבני" לאחר עבודת התשובה על חטא העגל, שע"ז ניתוסף עליו גדול יותר, כמארז"ל¹²⁰ "מקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד בו", ומצד זה נעשית שמחה גדולה ביותר, באופן ד"כפלים לתושי", שלכן נאמר גם בבית שני "ותהי השמחה גדולה מאד"¹²¹.

והעילוי שיהי' בביהמ"ק דלעתיד הוא בדוגמת העילוי דהתגלות טעמי תורה בתורתו של משיח — שזהו עילוי שבאין ערוך, שהרי "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח" (כנ"ל), ויתירה מזה בנוגע לבית ראשון ושני שאינם בערך לגבי ביהמ"ק דלעתיד שהוא "בנינא דקוב"ה", שהרי מעשה בני-אדם, אפילו צדיקים, אינו בערך כלל למעשה הקב"ה.

כ. ויש להוסיף, שהעילוי באין ערוך שבמקדש העתיד לגבי בית ראשון ושני, מודגש גם בכך שמקדש העתיד יכול להבנות גם בלילה — כדברי הגמרא¹²²: "מהרה יבנה המקדש ויאמרו אשתקד כו'", "לא צריכא דאיבני בליליא", וכמבואר ברש"י ותוס', שאע"פ ש"אין בנין ביהמ"ק בלילה"¹²³, "הני מילי בנין הבנוי בידי אדם, אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים":

ביהמ"ק — ענינו אור, "שמשם יוצא אורה לעולם"¹²⁴, ע"י "חלוני שקופים אטומים"¹²⁵, שנעשו לא כדי להכניס האור מבחוץ (שהרי "וכי

(117) ר"פ תרומה.	(121) נחמ"י ת, יז. וראה ערכין לב, ב.
(118) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש סכ"ב ואילך (לעיל ע' 89 ואילך). לקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך.	(122) סוכה מא, סע"א.
(119) יומא ט, ב.	(123) שבועות טו, ב.
(120) יומא ט, ב.	(124) שהש"ר פ"ד, ד (ו).
(121) יומא ט, ב.	(125) מלכ"ס א, ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י.
(122) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.	

לאורה אני צריך"¹²⁶), אלא כדי שעל ידם יתפשט האור מביהמ"ק לכל העולם. וכיון שענינו של ביהמ"ק הוא אור, אי אפשר להיות בנינו בלילה, כיון שחושך הלילה הוא בסתירה להאור דביהמ"ק.

אמנם, במה דברים אמורים — כאשר הבנין הוא בידי אדם שהוא מוגבל בגדרים של לילה ויום; אבל כאשר הבנין הוא ע"י הקב"ה שהוא למעלה מהגבלות של לילה ואפילו של יום — יכול להיות הבנין גם בלילה, כיון שהלילה אינו נחשב למציאות לגביו.

והמשל לזה — שביחס לראיית דבר גשמי יש חילוק אם מאיר אור השמש באמצע הרקיע או שכבר שקעה החמה, אבל כאשר מדובר אודות סברא שכלית, הרי בודאי שאין נפק"מ כלל אם מאיר אור השמש אם לאו, כיון שאין זה בגדרים אלו כלל. ומזה מובן — במכ"ש וק"ו — שבנוגע לבנינו של הקב"ה, אין נפק"מ בין יום ללילה.

כא. אמנם, לאחרי גודל הפלאת המעלה דלעתיד לבוא ("אחרית"), הן בנוגע להגאולה, והן בנוגע להתגלות טעמי תורה בתורתו של משיח — הרי זה קשור ומיוסד על מה שהי' כבר לפני"ז ("ראשית"), במתן-תורה ובהגאולה ממצרים:

כל עניני התורה שיתגלו לעתיד לבוא, הם על יסוד הענין דמתן-תורה שהי' כבר לפני"ז, שבו נכללים גם הענינים שיתגלו לעתיד לבוא, שהרי לא יהי' עוד הפעם מתן-תורה¹²⁷.

והענין בזה — שכל העליות שיהיו אצל בני" עד לשלימות העליות דלעתיד לבוא, אינם מגיעים להעלי' שנעשית בשעה שנתחדשה המציאות של בני" בתור עם, שחידוש ושינוי זה הי' אך ורק פעם אחת — במתן-תורה, שעז"נ¹²⁸ "היום הזה נהיית לעם", שאז נעשה אצל בני" ענין הגירות¹²⁹, ד"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"¹³⁰.

כל העליות דבני" הם לאחרי שנפעל החידוש דמתן-תורה — ביטול הגזירה המפרדת [כפירוש הרב המגיד¹³¹ ש"גזירה" הוא מלשון כריתה וחיתוך ("א' שניט")] בין עליונים לתחתונים, ש"עליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה"¹³² — כיון ש"ירד הוי' על הר סיני"¹³³

(130) שם כב, א. וש"נ.

(131) ראה לקו"א סרס"א. וראה גם תו"מ ח"כ ע' 17. וש"נ.

(132) נתחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג.

(133) יתרו יט, כ.

(126) מנחות שם. וש"נ.

(127) ראה סה"מ תרנ"ו ע' שנו. המשך

תרס"ו ע' כג. ע' תקמו. ועוד.

(128) תבוא כז, ט.

(129) ראה יבמות מו, א"ב.

(עליונים ירדו למטה), "ואל משה אמר עלה אל ה'"¹³⁴ (תחתונים יעלו למעלה), שעי"ז נתחדשה האפשרות שתחתון שבתחתונים יוכל להתעלות לעליון שבעליונים, ולמעלה יותר כו'; וכל השינויים והעליות שלאח"ז — שהם בענין זה גופא — אינם מגיעים לעצם החידוש דביטול הגזירה שנפעל במתן-תורה.

וכן הוא גם בנוגע לענין הגאולה — שכל עניני הגאולה, עד לגאולה העתידה שתגדל מעלתה ביותר, אינם מגיעים להחידוש שנעשה בהגאולה הראשונה, ביציאתם ממצרים:

כאשר בני יצאו ממצרים, "ערות הארץ"¹³⁵, אזי היתה התחלת מציאותם בתור עם¹²⁹, "בני חורין", שלא שייך אצלם גדר העבדות¹³⁶.

והיינו, שאע"פ שגם לאח"ז נמצאים בני בגלות ושבי' — "הרי אינו דומה מעלת השר עם היותו בשבי' למעלת ההדיוט, כי עדיין ידוע וניכר מעלתו של השר כו"¹³⁷, ועד"ז, בנדוד, שכיון שנשמת כל איש ישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש"¹³⁸, ו"כל ישראל בני מלכים הם"¹³⁹ (ותירה מזה — כמ"ש בתקו"ז¹⁴⁰: "מלכים"), הנה גם כאשר נמצאים בגלות ושבי', הרי זה כמשל בן מלך הנמצא בגלות ושבי', שגם אם נתרחק ביותר עד ששכח לשון המלך כו'¹⁴¹, מ"מ, נשאר הוא במעלתו העצמית שהוא בן מלך.

ומזה מובן שאין לך גאולה גדולה מהגאולה הראשונה בצאת ישראל ממצרים, וכל הגאולות שלאח"ז עד לגאולה העתידה הם על יסוד ובהמשך לגאולה הראשונה, וכבפשטות הענינים, ש"אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים.. משועבדים היינו כו"¹⁴².

כב. עפ"ז יובן מ"ש "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית" — שהגאולה העתידה לבוא ("אחרית") תהי' כמו הגאולה הראשונה ("כבראשית"):

מחד גיסא — גדלה מעלתה של הגאולה העתידה לגבי הגאולה

(134) משפטים כד, א.

(135) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר

פ"א, ד.

(136) ראה גבורות ה' (למהר"ל מפראג)

פס"א. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 74 הערה

וש"נ. 51.

(137) לקו"ת פ' ראה לב, ג.

(138) תניא רפ"ב.

(139) שבת סז, א. וש"נ.

(140) בהקדמה (א, ריש ע"ב).

(141) ראה כתר שם טוב בהוספת סקצ"ד.

וש"נ.

(142) נוסח הגש"פ.

ממצרים, וכידוע פירוש הזהר¹⁴³ על הפסוק¹⁴⁴ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ש"נפלאות" הוא נו"ן פלאות, היינו, שבגאולה העתידה יהיו נ' פלאות שלא היו ב"ימי צאתך מארץ מצרים".

וזהו גם דיוק לשון הכתוב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", בכ"ף הדמיון — שהשייכות של הגאולה העתידה ל"ימי צאתך מארץ מצרים" היא רק באופן של דמיון, למעליותא, כיון שהגאולה העתידה תהי' באופן נעלה יותר באין ערוך מ"ימי צאתך מארץ מצרים"¹⁴⁵.

אמנם, לאידך גיסא, יש מעלה בגאולה הראשונה לגבי כל הגאולות שלאח"ז, כאמור, שאין לך גאולה גדולה מזו שהתחילה מציאותם של בני" בתור עם, שמאינם יהודים נעשו לעם. ועפ"ז, הפירוש ד"כימי צאתך גר", בכ"ף הדמיון, הוא בקצה השני — שהגאולה העתידה אינה מגעת לגאולה ממצרים, כי אם באופן של דמיון בלבד.

וזהו מש"נ "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית" — שאף שבגאולה העתידה לא יכול להיות החידוש שהי' בגאולה הראשונה לגבי כל הגאולות שלאח"ז, מ"מ, מעלת הגילויים שיתגלו בגאולה העתידה תהי' באופן של אין-ערוך, כמו האין-ערוך שבעצם מציאות הגאולה שנתחדש בגאולה הראשונה.

כג. ויש להוסיף, שענין זה נוגע גם למעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות:

גם כאשר עומדים במעמד ומצב של "אחרית" — לאחרי שכבר עמדו בכל הנסיונות שהיו במשך זמן הגלות עד לסוף זמן הגלות, בדרא דעקבתא דמשיחא, עד כדי כך, שאפילו משה רבינו, מבחר מין האנושי¹⁴⁶, היתה עיקר ענוותנותו לגבי דור זה¹⁴⁷, ובמילא עומדים כבר בסמיכות להגאולה האמיתית והשלימה שצריכה כבר לבוא תיכף ומיד ("גלייך אויפן אָרט") — צריכה להיות העבודה "כבראשית", כמו בהתחלת העבודה כאשר "היום הזה נהיית לעם", אע"פ שכבר עברו יותר מג' אלפים שנה ממתן-תורה.

כלומר: מחד גיסא, הנה כאשר נמצאים במעמד ומצב ד"אחרית", צריכה להיות עיקר העבודה בהשתדלות לפעול את ענין הגאולה; אבל

¹⁴⁶ ראה פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ'

חלק ביסוד הז'.

¹⁴⁷ ראה תר"מ סה"מ תמוז ריש ע' נח.

וש"נ.

¹⁴³ ח"א רסא, ב.

¹⁴⁴ מיכה ז, טו.

¹⁴⁵ ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז).

ביחד עם זה, צריכים לזכור ולהבטיח ("באָוואָרענען") גם את כל הענינים הקשורים עם התחלת העבודה, "כבראשית".

ובפרטיות יותר — בנוגע לעבודה שבכל יום:

כאשר מדובר אודות יהודי, בן אברהם יצחק ויעקב, שיש בידו ריבוי ענינים של תורה ומצוות ומעשים טובים, וכבר הגיע בעבודתו לדרגא נעלית כו' — יכול לחשוב, שכיון שתורה ומצוה "מגינא ומצלא"¹⁴⁸ מכל הענינים הבלתי-רצויים, אינו זקוק עוד לשמירה, גדרים וסייגים כו', כמו יהודי שזה-עתה התחיל בעבודתו.

ועל זה אומרים לו "אל תאמין בעצמך כו"¹⁴⁹ — שענין זה נאמר לכל אחד, אפילו לגדול שבגדולים, וכפי שמצינו¹⁵⁰ שאפילו מי ששימש ככהונה גדולה שמונים שנה, יכול ליפול ממדרגתו עד לקצה ההפכי, ובמילא, זקוק כל אחד לכל הגדרים והסייגים כו' כמו בהתחלת העבודה. וענין זה מודגש גם בכך שהתחלת עבודת היום היא באמירת "מודה אני לפניך":

כיון שאמירת "מודה אני כו" היא קודם נטילת ידיים, שאז אסור עדיין לדבר (ואפילו להרהר) דברי תורה¹⁵¹, א"כ, מהי השמחה כ"כ שבגלל זה מודה לה', ולכאורה, הי' מתאים יותר שההודאה לה' תהי' במשך היום, לאחר ששכר עסק ופעל בעניני העבודה?

אך הענין הוא — שאמירת "מודה אני" היא הודאה על עצם מציאותו שהוא יהודי, שזהו הדיוק ש"החזרת בי נשמת", היינו, הנשמה שלי (של יהודי), שהיא "חלק אלקה ממעל ממש", וכפי שמוסיף ומברך בברכות השחר "שלא עשני גוי",

— דלכאורה אינו מובן: בשלמא שאר הברכות, "פוקח עורים", "מתיר אסורים", "זוקף כפופים" וכו', הם ענינים שנתחדשו היום בבוקר לאחר שינת הלילה; אבל מהו ענינה של הברכה "שלא עשני גוי", הרי אין זה דבר שנתחדש בבוקר זה? ומבאר האריז"ל¹⁵², שברכה זו היא הודאה על כך שב"ציצית נשמתו בלילה לא נדבק בה נשמת גוי" (שענין זה יכול להיות בתור עונש כו') —

ונמצא, שכל איש ישראל, גם כאשר גדלה מעלתו בעבודת ה' מתמול שלשום כו', הנה בכל יום ויום מתחיל את עבודתו "כבראשית",

(151) ראה שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ב)

ס"א ס"ו. מהדו"ק שם ס"ה.

(152) הובא בשו"ע שם סמ"ו ס"ד. וש"נ.

(148) ראה סוטה כא, א.

(149) אבות פ"ב מ"ד.

(150) ברכות כט, א.

כמו שזה-עתה נתחדשה מציאותו בתור איש ישראל, ובמילא זקוק הוא לכל הגדרים והסייגים והאזהרות כו'.

ודוקא כאשר עבודתו היא באופן כזה, אזי ילך לבטח דרכו בדרך המלך, מלכו של עולם, למלא את שליחותו להאיר את העולם ב"נר מצוה ותורה אור"⁹⁷, עד שיהי' "לילה כיום יאיר"¹⁵³ — כאשר יקויים היעוד "הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית", בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "הוא אלקינו". ואח"כ צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש].

* * *

כד. המדובר לעיל (סי"ט) אודות החילוק בין ביהמ"ק הראשון שענינו עבודת הצדיקים וביהמ"ק השני שענינו עבודת בעלי תשובה — קשור גם עם החילוק בקדושת הארץ בין קדושה ראשונה לקדושה שני' (לדעת כמה ראשונים¹⁵⁴, אף שלדעת הרמב"ם¹⁵⁵ קדושת המקדש אינה תלוי' בקדושת הארץ), שקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא, וקדושה שני' קידשה לשעתה ולעתיד לבוא, ועז"נ¹²¹ "כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא (ולכן) ותהי שמחה גדולה מאד", כדאיתא במסכת ערכין¹⁵⁶:

בטעם החילוק בין קדושה ראשונה לקדושה שני', כותב הרמב"ם¹⁵⁵ שקדושה ראשונה לא היתה "אלא מפני שהוא כיבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם, בטל הכיבוש .. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכיבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך, כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השני', הוא מקודש היום כו'".

ונתבאר בזה (כשמחת בית השואבה¹⁵⁷) — בפנימיות הענינים — שענין הכיבוש הוא רק באופן של התגברות על המנגד, שמגרשים אותו כו' (ועד לביטול מציאותו, כמ"ש¹⁵⁸ "לא תחי' כל נשמה"), אבל לא באופן שמשלים ונהפך לאוהב, אלא נשאר שונא כמקודם (וכמו בכינוני, כמבואר בתניא¹⁵⁹ ש"מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו ובגבורתו .. כותלדתו .. ואדרבה נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה כו'"),

(157) שבהערה 118.

(158) פ' שופטים כ, טז.

(159) פ"ג (יח, ריש ע"ב).

(153) תהלים קלט, יב.

(154) ראב"ד שבהערה 106.

(155) הל' ביהב"ח ספ"ו.

(156) לב, ב.

ובמילא אי אפשר לדעת מה יהי' לאחרי כן, והיינו, שהמנגד יכול לחזור ולהתעורר כו', וכפי שהי' בפועל, שלאחרי הכיבוש "נלקחה הארץ מידיהם" ו"בטל הכיבוש" — שזהו בדוגמת עבודת הצדיק שמעולם לא בא לידי נסיון, ובמילא אי אפשר לדעת כיצד תהי' הנהגתו כשיבוא לידי נסיון גדול כו';

אבל כ"שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכיבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה", והיינו, שקדושה שני' ע"י העולים משבי הגולה היתה באופן של עבודת התשובה, שלאחרי החורבן והגלות בגלל ש"נתגלה עוונם"¹¹¹, שבו בתשובה, ונתקבלה תשובתם, עד כדי כך, שהיו יכולים לחזור ולבנות ביהמ"ק השני, ולכן נשארת הקדושה לעולם — בדוגמת בעל-תשובה שהיו לו נסיונות כו', ויכולים לסמוך שענין הקדושה יהי' אצלו באופן תמידי.

כה. אך עדיין יש להקשות על זה — וכאמור כמ"פ שדוקא ענינים פשוטים אין שמים לב אליהם:

ע"פ האמור שקדושה ראשונה בטלה בגלל שהיתה ע"י כיבוש, הרי מובן, שאילו היתה כניסת בני"י לארץ בהסכמת וברשות האומות שישבו הארץ, אזי היתה קדושה נצחית (כמו קדושה שני', שהיתה ברשות כורש). ויש להקשות על זה מקאפיטל שלם בספר יהושע¹⁶⁰, שבו מסופר שבניגוד לכל המלכים שנתקבצו יחדיו להלחם עם בני"י, הנה יושבי גבעון באו והשלימו עם בני"י, ובנ"י באו אל עריהם בהסכמתם וברשותם. וא"כ, הרי גם כאשר "נלקחה הארץ מידיהם" ו"בטל הכיבוש", ובמילא בטלה הקדושה שבאה ע"י הכיבוש — הנה בנוגע לחלק הארץ שהי' שייכת ליושבי גבעון שהשלימו עם בני"י, היתה צריכה להשאר הקדושה באופן נצחי.

והרי ברור הדבר שקדושה ראשונה בטלה לגמרי בכל ארץ ישראל, גם בחלק הארץ שהי' שייך ליושבי גבעון. ולכאורה, טעמא בעי. ולאחרי כל החיפוש, לא מצאתי מי שיתעכב על קושיא זו.

כו. ונוסף על הקושיא הנ"ל בנגלה — יש להקשות גם בנוגע להמבואר בפנימיות הענינים (שהרי נגלה ופנימיות הם ענין אחד) שבעת הכניסה לארץ בזמן יהושע היו בני"י במדריגת צדיקים: הן אמת שכללות בני"י היו אז (בתחלת הכניסה לסדר חדש בעבודה

להתעסק עם עובדין דחול) במדריגת צדיקים (לאחרי "תום כל הדור העושה הרע גוי" 161), אבל אעפ"כ, היו גם יוצאים מן הכלל — כפי שמצינו בגמרא ובמדרשי רז"ל¹⁶² אודות פסל מיכה שעבר עם בני"י בקריעת ים סוף, ואח"כ בעברם את הירדן להכנס לארץ.

והרי זה בדוגמת הקושיא הנ"ל בנגלה — שאף שבכללות היתה הכניסה לארץ בימי יהושע באופן של כיבוש, ה"י גם יוצא מן הכלל — יושבי גבעון שהשלימו עם בני"י.

כז. ויש לומר הביאור בזה¹⁶³:

בנוגע לקנין של חזקה — מצינו שע"י מסירת המפתח נעשה קנין כל הבית, דכיון שיש בידו המפתח שעל ידו יכול לפתוח ולסגור את הבית, הרי זה מורה על בעלותו על כל הבית¹⁶⁴.

ובנוגע לארץ ישראל — הנה יריחו היתה מנעולה של ארץ ישראל¹⁶⁵, ונמצא, שע"י כיבוש יריחו נפעל כללות הכיבוש של כל ארץ ישראל (בדוגמת קנין כל הבית ע"י מסירת מפתח המנעול), ולכן מסופר בארוכה ובפרטיות אודות כיבוש יריחו דוקא (לאחרי ההקדמה ש"יריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל גוי" 166), כיון שזהו עיקר וכללות ענין כיבוש הארץ, ולאחרי כן ועל יסוד זה בא גם המשך כיבוש כל פרטי הערים שבארץ ישראל, בדוגמת כיבוש ערים קטנות שהם טפלים לכיבוש עיר הבירה.

ולכן, גם כאשר יושבי גבעון באו והשלימו עם בני"י, הרי כיון שהי' זה לאחרי שבני"י נטלו את יריחו (מנעולה של א"י) באופן של כיבוש, הרי זה בדוגמת חזקה שלאחרי הכיבוש, שכיון שמיוסדת על הכיבוש, אינה פועלת יותר מן הכיבוש, ומשום זה לא נשארה קדושה גם בחלק הארץ שהי' שייך ליושבי גבעון.

כח. ועד"ז בנוגע להקושיא אודות פסל מיכה שהי' עמהם בכניסתם לארץ בימי יהושע:

למרות שהיו יחידים מבני"י שהיתה להם שייכות עם פסל מיכה — הרי הם רק פרטים בלבד, אבל הם גם חלק מכלל ישראל שהיו במעמד ומצב של צדיקים.

גם תו"מ חל"ד ע' 322.
165 ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדב"ר פט"ו, טו. ועוד.
166 יהושע ו, א.

161 מטות לב, יג.
162 ראה שמו"ר פכ"ד, א. וש"נ.
163 ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 104 ואילך.
164 ראה רמ"א חו"מ סוסר"א, ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז א"ח סתמ"ח ס"א. וראה

זאת ועוד:

בנוגע לכהן ששימש בבית פסל מיכה — "יהונתן בן גרשם בן מלשה"¹⁶⁷, "בן משה הוא .. מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה"¹⁶⁸, ולכן הנו"ן "נכתב תלוי", לומר שלא הי' מנשה אלא משה"¹⁶⁹ — כתיב¹⁷⁰ "ויאמרו לו מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה", "אמרו לו, לאו ממשה קא אתית דכתיב בי'¹⁷¹ אל תקרב הלום, לאו ממשה קא אתית דכתיב בי'¹⁷² מה זה בידך, לאו ממשה קא אתית דכתיב בי'¹⁷³ ואתה פה עמוד עמדי, תעשה כהן לעבודה זרה? אמר להן, כך מקובלני מבית אבי אבא, לעולם ישכיר אדם עצמו לע"ז ואל יצטרך לבריות" (אלא שלא יהא לבו לע"ז)¹⁷⁴.

כלומר: אמיתת הענין של ע"ז הוא רק כשנעשה מתוך אמונה, אהבה ויראה כו', ואילו בנדו"ד, כיון שלא הי' לבו לע"ז, כי אם לשם פרנסה (שלא יצטרך לבריות), נמצא, שלאמיתתו של דבר לא עבד ע"ז*.

בגלוי ובפועל, כפי שנראה לעיני הרואים, הי' זה אמנם ענין של ע"ז¹⁷⁶, שכן, ע"פ דיני התורה "אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות"¹⁷⁷, מבלי להתחשב בכוונת ומחשבת הלב, שהרי "דברים שבלב אינם דברים"¹⁷⁸ (כמבואר בארוכה בשו"ת נודע ביהודה¹⁷⁹), ובהתאם לכך הי' גם העונש על ענין של ע"ז, שעז"נ¹⁸⁰ "כי קצר המצע מהשתרע .. מהשתרר עליו שני רעים כאחד"; אבל זהו רק מצד מראית העין, מצד "לפני עור גו"¹⁸¹, ואילו באמיתיות ובפנימיות, כיון שכוונתו היתה רק לשם פרנסה, אין זה ענין של ע"ז.

וכפי שמצינו בנוגע למקושש עצים, "דאמר במדרש¹⁸² דלשם שמים

(* וזהו גודל החידוש דספי"ט בתניא, שאפילו "לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד כגון להשתחוות לע"ז אף שאינו מאמין בה כלל בלבד" — שאין בזה חטא ע"ז — "היא יראה ומפחדת בטבעה כו'". וק"ל¹⁷⁵).

קצרות" [בלקוטי פירושים] לתניא שם (ס"ע קכח).	167 (ס' שופטים יח, ל.
176 (ראה גם תו"מ חל"ט ע' 438.	168 (ב"ב קט, ב.
177 (שם קלא, רע"א. וש"נ.	169 (פרש"י עה"פ.
178 (נדרים כח, א. וש"נ.	170 (שם, ג.
179 (או"ח מהד"ק סל"ה.	171 (שמות ג, ה.
180 (ישעי' כח, כ. וראה סנהדרין קג, ב.	172 (שם ד, ב.
181 (קדושים יט, יד.	173 (ואתחנן ה, כח.
182 (הובא בתוד"ה אפילו — ב"ב קיט, ב.	174 (שם קי, א (ובפרשב"ם).
	175 (ראה גם ב"מ"מ, הגהות והערות

נתכוין, שהיו ישראל אומרים כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחוייבין במצוות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים" — שכיון¹⁸³ שלא הי' צריך למלאכה זו, אלא כוונתו היתה רק לברר הדין דחיוב מיתה, הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה שהוא פטור (לדעת ר"ש¹⁸⁴), ובמילא אינו חטא דחילול שבת כגל¹⁸⁵. ואעפ"כ נתחייב מיתה, כיון שב"ד של מטה מתחשבים רק במעשה בפועל, ללא נפק"מ מה היתה הכוונה בזה¹⁸⁶.

ועפ"ז יש לבאר מה שאמרו רז"ל¹⁸⁷ "לא דוד ראוי לאותו מעשה .. אלא כו", "ליתן פתחון פה לשבים"¹⁸⁸ — דלכאורה אינו מובן: הרי זה כמו "אחטא"¹⁸⁹ ואשוב? ובפרט כשמדובר בענין של עריות, שאפילו "המתעסק .. חייב שכן נהנה"¹⁹⁰ — אך הענין הוא, דכיון שהתורה מעידה עליו שלא הי' ראוי לאותו מעשה, ולא עשה זאת אלא ליתן פתחון פה לשבים, הרי אין כאן שמץ של הנאה, ולכן לא חשיב אפילו כמתעסק בעריות.

ועד"ז בנדו"ד, שכיון שכוונת השירות לפסל מיכה לא היתה אלא לשם פרנסה, הרי לאמיתתו של דבר לא הי' זה ענין של ע"ז, ולכן אין זה משנה את העובדה שבכניסתם לארץ היו בני' במעמד ומצב של צדיקים.

כט. ובנוגע אלינו — יש בזה לימוד והוראה בנוגע להמבואר¹⁶ באגרת הקודש של כ"ק מו"ח אדמו"ר מאסרו חג הסוכות אודות "מדת אהבת ישראל שהדריך בה מורנו הבעש"ט את בני' ופרסמה בסגנון הידוע ומפורסם לכל: מען זאָל ליב האָבן און מייקן זיין דעם גאָר פשוטין אידן אַזוי ווי דעם גרעסטן גאון, ווייל ער איז א איד, ואב אחד לכולנו, כאמור, בנים אתם לה' אלקיכם¹⁷, ונאמר¹⁸ אהבתי אתכם אמר ה'", כמבואר בארוכה בתניא פרק ל"ב.

ויש להוסיף בזה:

לכאורה: הרי גם בתניא פרק ל"ב מסיים רבינו הזקן שישנם כאלו שעליהם אמר דוד המלך "תכלית שנאה שנאתים"¹⁹¹, וא"כ, איך אפשר לומר שצריכים לאהוב ולייקר כל אחד מישראל, ללא יוצא מן הכלל?

(188) פרש"י שם.
(189) יומא פה, ב (במשנה).
(190) סנהדרין סב, סע"ב. וש"נ.
(191) תהלים קלט, כב.

(183) ראה חדא"ג מהרש"א לשם.
(184) שבת קה, ב. וש"נ.
(185) קדושת לוי שלח טו, לב.
(186) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 94 ואילך.
(187) ע"ז ד, סע"ב ואילך.

אך הענין הוא¹⁹² — שרק בעיני בשר, ע"פ המעשה דהזולת, נראה שהוא מהסוג ש"אין לו חלק בו", אבל כפי ש"ה' יראה ללבב"¹⁹³ — מחשבתו וכוננתו בפועל דהזולת — הרי יתכן שיש בזה ענין שמוציאו מסוג הנ"ל, כהדוגמא הנ"ל (סכ"ח) "דלשם שמים נתכוין". ולכן, "אל תבט אל מראהו"¹⁹³, כפי שנראה בחיצוניות ובגלוי באופן שעליו נאמר "תכלית שנהא שנאתים", אלא צריך להביט עליו כפי שהוא מצד אמיתית ופנימיות הענינים, ש"בנים אתם לה' אלקיכם", כך שאינו שייך לענין בלתי רצוי כלל.

כאשר מדובר אודות ב"ד שתפקידו לשמור ולפקח על סדרי הקהילה כו' — הנה "אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות", ולכן צריך לפעמים להעניש כו'; אבל כשמדובר אודות הציווי "ואהבת לרעך כמוך"¹⁹⁴, והנהגה באופן ד"אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"¹⁹⁵ — צריך להביט עליו כפי שהוא מצד אמיתית ופנימיות הענינים, ולא הוב כל אחד מישראל באהבה עצמית.

ל. ובזה ניתוסף עוד ענין העולה על כולנה:

איתא בגמרא¹⁹⁶ שהקב"ה מתחרט על בריאת היצר הרע, שנאמר¹⁹⁷ "ואשר הרעותי" ("אני בראתי את יצר הרע המחטיאם, וגרמתי להם כל זאת"), ובהמשך לזה מובא¹⁹⁸ גם הפסוק¹⁹⁹ "והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר", שמעיד "שיש ביד הקב"ה לתקן יצרנו, ולהסיר יצר הרע ממנו"²⁰⁰.

וכיון שכן, הרי מובן, שכאשר איש ישראל מתקשר עם חבירו מתוך רגש של אהבה (שזוהי הדרך להתקשרות אמיתית וחזקה), ומצד זה משתדל בטובתו לקרבו לתומ"צ — אזי מסייע לו הקב"ה להוציאו מן המיצר אל המרחב, באופן שיקויים בו "מוריד שאול ויעל"²⁰¹, ועד לדרגא היותר עליונה דבעל-תשובה, וכהסיפור הידוע²⁰² אודות החסיד של אדמו"ר האמצעי, ר' יוסף בעל העגלה, שפעל על מי שהי' בדרגא תחתונה כו' עד שנעשה בעל תשובה גמור.

198) סוכה שם. וראה גם ברכות לב, רע"א.

199) יחזקאל לו, כו.

200) פרש"י ברכות שם.

201) שמואל"א ב, ו.

202) הקדמה לס' פוקח עורים (מאמרי

אדהאמ"צ קונטרסים ע' תסג ואילך). ולאח"ז

באג"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"ג ע' תצד ואילך.

192) קטע זה — ע"פ מענה כ"ק אדמו"ר

שליט"א בכת"ק.

193) שמואל"א טז, ז.

194) קדושים יט, יח.

195) אבות פ"א מ"ב.

196) סוכה נב, ב (ובפרש"י).

197) מיכה ד, ו.

ובזה יש תועלת גם מצד הענין דאהבת ישראל כשלעצמו:
 ובהקדם המבואר²⁰³ בענין לשון הרע, "לשון תליתאי קטיל
 תליתאי"²⁰⁴, "הורג שלשה, האומרו והמקבלו והנאמר עליו"²⁰⁵ —
 דלכאורה אינו מובן: מהי אשמתו של "הנאמר עליו" שיצטרך לסכול —
 כיון שע"י הדיבור אודות הרע שיש בו (כידוע²⁰⁶ שלשון הרע הוא בדבר
 אמת, ולא כמו מוציא שם רע שהוא שקר), מביאים זאת לידי גילוי (גם
 אם הי' עד עתה בהעלם).

ומרובה מדה טובה כו'²⁰⁷ — שע"י אהבת ישראל והדגשת הטוב
 האמיתי והפנימי שבכל אחד מישראל, וכדברי הגמרא במסכת סנהדרין²⁰⁸:
 "אע"פ שחטא ישראל הוא" — מגלים אצלו ש"ישראל הוא", וגילוי זה
 פועל בו לצאת ממעמדו ומצבו ולהתעלות עד למעלה עליונה ביותר,
 ובאופן ש"קונה עולמו בשעה אחת"²⁰⁹ — בהיותו במעמד ומצב של
 נשמה בגוף — ע"י לימוד התורה וקיום המצוות בהידור, וביתר שאת
 וביתר עז, שזוהי מעלת בעלי תשובה ד"משכי עליה ברעותא דלבא יתיר
 ובחילא סגיי"²¹⁰, ועד שמגיעים למדרגה שלמעלה מכל קצוות, שזהו מקום
 הבעל תשובה, שהוא למעלה גם מהקצה היותר עליון, מקום הצדיקים¹²⁰.
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
 נ"ע (ניגון הכנה), ניגון ה"בינוני", והניגון "אתה בחרתנו"].

* * *

לא. בהמשך להמדובר לעיל (סט"ז) אודות הענין ד"העמידו
 תלמידים הרבה" — יש להעיר אודות הדגשת המעלה המיוחדת של
 התלמידים בתחלת המכתב מאסרו חג הסוכות הנ"ל (סכ"ט):

במכתב זה פונה כ"ק מו"ח אדמו"ר — כפי שכותב בראש המכתב
 — "אל ידידינו אנ"ש ותלמידי ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש
 ותורת אמת".

והיינו, שמלבד הפני הכללית "אל ידידינו אנ"ש" [ע"ד לשון רבינו
 הזקן בהקדמה לתניא, שהיא "אגרת השלוחה לכללות אנשי שלומנו",

206 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"י.
 רש"נ.
 207 יומא עו, א. וש"נ.
 208 מד, רע"א.
 209 ע"ז יו"ד, סע"ב. וש"נ.
 210 זח"א קכט, ב.

203 ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 45. חט"ו
 ע' 32. חכ"ז ע' 163 ואילך. חכ"ט ע' 120
 הערה 47.
 204 ערכין טו, ב.
 205 ויק"ר פכ"ו, ב.

"כל אנ"ש דמדינתנו וסמוכות שלה", די"ל, שבזה נכללים כל בני, כולל גם "אשר בשם ישראל יכונה"²¹¹, מוסיף ופונה בפרטיות ל"תלמידי ישיבות תו"ת ותו"א" (אף שכבר נכללים ב"דידינו אנ"ש"), ומזה מובן, שעליהם מוטל ציווי מיוחד.

לב. ובהקדמה:

השלימות של התלמידים היא כאשר גם הם בעצמם מעמידים תלמידים, שע"ז ניתוסף שלימות גם אצל הרב, כמובן מדברי התוספתא²¹² אודות מי שיש לו תלמידים ולתלמידיו תלמידים כו'.

וכמו בענין ההולדה בגשמיות, שהשלימות של האב היא כאשר מגיע השלב ד"ראה בנים לבניך"²¹³, וכמ"ש²¹⁴ "עטרת זקנים בני בנים", וכל זמן שיש רק בנים, עדיין אין זה בשלימות, ונפק"מ גם לענין קיום מצות פרו ורבו²¹⁵.

וכמובן גם ממארו"ל²¹⁶ "כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר²¹⁷ ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם.. מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה".

אמנם, למרות שתלמידי התלמידים מוסיפים שלימות בהרב, אין להשוות את היחס של הרב לתלמידי תלמידיו להיחס לתלמידיו ממש. וכמו באב ובן, שלמרות השלימות שנעשית אצל האב ע"י בני בנים, אין להשוות את היחס לבני בנים להיחס לבנים עצמם, וכמובן גם מהחילוקים ביניהם בנוגע לחיוב כיבוד אב²¹⁸.

וזוהי גם המעלה המיוחדת של תלמידי תו"ת ותו"א — גם התלמידים שלמדו בעבר, שהרי קדושה לא זזה ממקומה²¹⁹ (וכל ישראל בחזקת כשרות²²⁰, שבודאי לא נעשה אצלם שינוי ח"ו בכחירתם...) — שהם המקבלים הראשונים של השפעת רבותינו נשיאינו ע"י לימוד נגלה וחסידות בישיבות שיסדו.

(216) ב"מ פה, א.	(211) לשון הכתוב — ישע"י מד, ה. וראה
(217) ישע"י נט, כא.	תו"מ ח"ג ע' 176. וש"נ.
(218) ראה רמ"א יו"ד סר"מ סכ"ד. וראה גם שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב) תשי"ז	(212) עדיות בסופה. וראה גם תו"מ חכ"ב
סנ"ב (תו"מ ח"ח ריש ע' 165). וש"נ.	ס"ע 32. וש"נ.
(219) ראה גם תו"מ חל"ד ס"ע 50. וש"נ.	(213) תהלים קכח, ו.
(220) רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.	(214) משלי יז, ו.
	(215) ראה טושו"ע אה"ע ס"א ס"ו.

ולהעיר:

בדרך כלל מבואר²²¹ שהשפעת השכל מרב לתלמיד היא השפעה חיצונית, ולא השפעה עצמית כמו בענין ההולדה, שעל ידה נעשה מציאות שכל אצל הבן, משא"כ בהשפעה מרב לתלמיד, הרי התלמיד צריך להיות בעל שכל מצד עצמו, ולולי זאת לא תועיל השפעת הרב.

ובזה ניתוסף מצד ההשפעה דפנימיות התורה בישיבות הנ"ל — שענינה הוא לשנות את מציאותו של התלמיד, ולעשותו מ"גולם" ל"מקבל", וממקבל שלא כדבעי למקבל כדבעי, ועד שהיה למשפיע — שזוהי תכלית הכוונה שסוכ"ס יהיו התלמידים משפיעים.

ומזה מובן גודל המעלה והזכות של תלמידי ישיבות תו"ת ותו"א, ומצד זה גדולה קירבתם (אל רבותינו נשיאינו) יותר מאשר כללות אנ"ש.

לג. אמנם, אצל בני"י אין זכות בלי התחייבות, כך, שביחד עם גודל הזכות של תלמידי ישיבות תו"ת ותו"א, באה גם התחייבות של תוספת עבודה.

וכאשר ישנו ציווי על תוספת עבודה, אזי נותנים גם תוספת כחות כדי שיוכלו למלא עבודה זו, וכדברי הקב"ה: "איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן"²²², ומזה מובן גם בנוגע לצדיקים ש"דומין לבוראם"²²³.

ומזה מובן, שכאשר חסר במילוי העבודה הנדרשת, אזי מלבד זאת שלא ממלאים את השליחות של רבותינו נשיאינו, יש בזה גם ענין של מעילה בקדשים — בהכחות כו' שממשיכים ומשפיעים רבותינו נשיאינו הקדושים.

ומעצמו מובן שאין הכוונה להפחיד ולצער כו', אלא אדרבה — לעודד ולזרז את תלמידי ישיבות תו"ת ותו"א במילוי התפקיד והשליחות של רבותינו נשיאינו בהענין ד"העמידו תלמידים הרבה", כמדובר לעיל.

לד. ולא לדרשה קאתינא, אלא בנוגע למעשה בפועל:

עומדים אנו בזמן שבו מתחיל סדר העבודה ד"ויעקב (דקאי על כל אחד מבני"י) הלך לדרכו"²²⁴.

223 (223) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.
224 (224) ויצא לב, ב. וראה שיחת שבת בראשית תרצ"ו ס"ג (סה"ש תרצ"ו ע' 43).
וש"נ.

221 (221) ראה ביאורו"ז לאדהאמ"צ בתחלתו (ב, א ואילך). סהמ"צ להצ"צ מצות פו"ר (דרמ"צ ג, א). ובכ"מ.
222 (222) במדב"ר פי"ב, ג. תנחומא נשא יא.

ולהעיר גם מהשייכות למוצאי שבת — כמבואר בלקו"ת²²⁵ שאומרים במוצאי שבת אל תירא עבדי יעקב כו' (אף שבחב"ד אין אומרים זאת כדיבור²²⁶), כי, בשבת אנו בבחינת ישראל שא"צ לבחי' עבודה ויגיעה לברר בירורים כו', ואח"כ במוצאי שבת, שמסתלקת הנשמה יתירה, וצריך לחזור ולירד להיות בבחי' יעקב עבדי בכל ששת ימי המעשה לברר בירורים בכי"ע כו', לכך אומר אל תירא עבדי יעקב כו' מלירד שם וכו'".

והדיוק הוא "ויעקב הלך לדרכו" — לדרך שלו, שהרי ישנם כמה דרכים, וכל א' הולך בדרך שלו, שבה הוא "זהיר טפ"י"²²⁷.

ובנדוד, כשמדובר אודות תלמידי הישיבות תו"ת ותו"א — צריכים לילך בדרך של נשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהורה ע"ד ההשתדלות בהענין ד"העמידו תלמידים הרבה", ע"י הפצת התורה והיהדות גם במקומות רחוקים, למרות שבשביל זה צריכים לעזוב ד' אמות של תורה (כנ"ל בארוכה).

וכל זה — למרות שלפני חמישים שנה לא עשו כן (וגם היום, בשנת תשכ"ד, ישנם כאלו שאין עושים כן!...), כיון שזוהי הוראת-דרך במיוחד לדורנו זה, שבה צריך להיות "זהיר טפ"י".

והיסוד לכללות הוראה זו — דברי רבינו הזקן באגה"ק²²⁸ ש"כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה, כמ"ש רז"ל²²⁹ אין ישראל נגאלין אלא בצדקה, ולא ארז"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ח²³⁰ אלא בימיהם, שת"ת ה' עיקר העבודה אצלם, וע"כ היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים, משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים, שהיא בחי' עשי', אין דרך... כי אם בבחי' עשי' ג"כ, שהיא מעשה הצדקה כו'", כולל גם צדקה רוחנית ע"י הפצת התורה והיהדות.

ועי"ז פועלים ב"סוכת דוד הנופלת עד עפר... להקימה מעפר מעט מעט עד כי יבא שילה"²³¹ — גואל אחרון, משיח צדקנו, שילמד תורה את כל העם²³², מהדורות הראשונים עד הדורות הכי אחרונים, "הקטנים

225) בלק עב, ב. לאגה"ק רס"ד (ריש ע' יו"ד). וש"נ.
 226) ראה גם ר"ד שמח"ת (לפנות-בוקר) 230) פאה פ"א מ"א. שבת קכז, סע"א. וש"נ.
 227) (תו"מ חל"ב ע' 112). וש"נ.
 228) ראה שבת קיח, סע"ב. 231) שם סו"ס כא.
 229) ראה שבת קיד, א. 232) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.
 230) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.

עם הגדולים²³³, ועד לקיום היעוד²³⁴ "כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה ש"תלמידי ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש ותורת אמת" (כלשון מכתב אסרו חג הסוכות הנ"ל) — אלו שלומדים עתה ואלו שלמדו בעבר — יאמרו "לחיים"²³⁵, והתחיל בעצמו לנגן הניגון "צמאה לך נפשי .. עך טי כו"י].

* * *

לה. בנוגע לשמח"ת, מצינו ביטוי בלתי רגיל בא' ממאמריו של אדמו"ר מהר"ש²³⁶, שמביא "מ"ש במד"ר פל"ה²³⁷ בשם הגדות ירושלמי²³⁸, כתוב אחד²³⁹ אומר וכל חפצים לא ישוו בה, וכתוב א'²⁴⁰ אומר וכל חפצין לא ישוו בה, חפצין הם אבנים טובות ומרגליות, לא ישוו בה, וכל חפצים לא ישוו בה, אפילו חפצי שמים שהם המצות, לא ישוו בה. נמצא דעת הירושלמי שכל המצות לא ישוו נגד בחי' התורה. ובגמרא דידן²⁴¹ חולק על זה, שרמו ג"כ, כתיב כל חפצין כו' משמע הא חפצי שמים ישוו בה, וכתוב כל חפצים כו', ומשני, כאן במצות שאפשר לעשות ע"י אחרים, וכאן במצות שאי אפשר לעשות ע"י אחרים. ומזה משמע שמצות שאי אפשר לעשות ע"י אחרים ישוו בה". ומסיים במאמר: "ומחמת שכעת שמחת תורה, נבין דעת הירושלמי, שכל חפצים הם המצות לא ישוו בה".

כלומר: למרות שגם בשמח"ת הלכה כבבלי ש"מצות שאי אפשר לעשות ע"י אחרים ישוו בה", מ"מ, כשנמצאים בשמח"ת שאז מודגשת מעלת התורה, מדגישים את שיטת הירושלמי "שכל המצות לא ישוו נגד בחי' התורה".

וענין זה מתאים גם עם הסדר שמצינו במאמרי חסידות²⁴², שבכל יו"ט ומועד מבארים את המעלה המיוחדת דיו"ט ומועד זה לגבי כל שאר ימים טובים ומועדים. והרי התורה היא תורת אמת. וההסברה בזה — שזהו ע"ד שלכל אחד יש ענין שבו צריך להיות "זהיר טפיל", והוא ה"שער"

נדפס בסה"מ תרכ"ו ע' רפט ואילך.

(237) פסקא ג.

(238) פאה פ"א ה"א.

(239) משלי ח, יא.

(240) שם ג, טו.

(241) מו"ק ט, ריש ע"ב.

(242) ראה גם תו"מ חכ"ה ע' 71. וש"נ.

(233) לשון הכתוב — תהלים קטו, יג.

(234) ירמ' לא, לג.

(235) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שיהי'

זה "על חשבון הבית" ("אָן דע האַזוו"), היינו, שלא יהי' נכלל בחשבון ד' הכוסות (ראה גם לעיל ריש ע' 79. וש"נ).

(236) ד"ה במד"ר דשמח"ת תרכ"ז —

על ידו עולים כל שאר עניניו, ועד"ז בזמני השנה, שהענין המיוחד של זמן זה הוא העיקר, והוא גם ה"שער" שדרכו עולים כל שאר הענינים.

ועד"ז בנדו"ד, שבשמח"ת מודגשת מעלת התורה, ועל ידה עולים גם כל שאר הענינים, כולל גם ההנהגה ע"פ ההלכה כשיטת הבבלי שמצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים דוחה ת"ת, שגם ענין זה עולה ע"י הענין העיקרי שהוא מצות היום — ענין התורה.

ולכן אין גם פלא בכך שבזמן ששייך לשמח"ת מדברים אודות הפלאות מעלת השלוחים שעוזבים ד' אמות של תורה כדי לפעול בהפצת היהדות, ומה גם שמדובר אודות בני-תורה, תלמידי הישיבות, שקשה יותר לפעול אצלם את הענין ד"ויעקב הלך לדרכו", היינו, שלמרות היותו במדרגת "ישראל", "לי ראש"²⁴³, ירד ממדרגתו לעסוק עם ענינים שבבחי' רגל עד לעקב שברגל.

ועד"ד משנת²⁴⁴ בנוגע לנטילת לולב — שעל שמו נקראים כל ד' המינים, כנוסח הברכה: "על נטילת לולב", להיותו הגבוה מכולם²⁴⁵ בגשמיות, וגם ברוחניות, כי הלולב שיש בו טעם ואין בו ריח מורה על אלו שעיקר עבודתם בלימוד התורה באופן שתורתם אומנתם²⁴⁶ — שמצוה מן המובחר ליטלו בסוכה, היינו, שגם כאשר עיקר העבודה היא בלימוד התורה בלבד, צריך להיות נרגש הרצון העליון שלמעלה באין ערוך מהבנתו והשגתו, ועי"ז ניתוסף בחביבות התורה וגם בהבנת והשגת התורה.

לו. וכאן המקום להשלים המדובר לעיל²⁴⁷ בנוגע לדברי רבינו הזקן בסידורו בענין נטילת לולב, ש"מצות נטילתו בסוכה היא מצוה מן המובחר":

יש שמקשים על דברי רבינו הזקן: הא מנא לי'. ועל זה נתבאר, שאם יש מקום לקושיא — הרי הקושיא היא להיפך: מדוע כתב רבינו הזקן ש"מצות נטילתו בסוכה היא מצוה מן המובחר", דלכאורה, זהו חיוב מעיקר הדין, שהרי החיוב דסוכה הוא "תשבו כעין תדורו"²⁴⁸, שלכן צריך

(243) פעה"ח שכ"ט פ"א. שעה"פ וישלח סו"ס תרנא.
 לב, כט. ספר הלכותים ויחי מזו, כת. מח, ב. (246) ויק"ר פ"ל, יב.
 ועוד. הנסמך בתו"מ סה"מ תשרי ע' לד. (247) שיחה הנ"ל סי"ב (לעיל ע' 76)
 (244) שיחת שמחת ביה"ש ס"י (לעיל ע' ואילך).
 (245) ואילך. ושי"נ. (246) שם כח, ב. ושי"נ. שו"ע שם ר"ס
 (248) סוכה לו, ב. שו"ע אדה"ז או"ח תרלט.

לאכול ולשתות ולטייל בסוכה, ועאכו"כ בנוגע לנטילת לולב שמצוותי' אחשבי'²⁴⁹, הרי בודאי שצריך להיות בסוכה.

אך הענין הוא — שחידושו של רבינו הזקן הוא (לא מצד מצות סוכה, שזהו מעיקר הדין, כנ"ל, אלא) מצד מצות לולב, שנטילתו בסוכה מוסיפה עילוי בקיום המצוה, להיות "מצוה מן המובחר". כלומר: יש דברים שיש חיוב לעשותם בסוכה, אבל הסוכה אינה פועלת בהם עילוי והוספה, ואילו במצות לולב, נטילתו בסוכה מוסיפה בו עילוי שנעשה "מצוה מן המובחר"; משא"כ כאשר נוטלו בבית או בדרך, הנה גם אז יוצא י"ח קיום המצוה, "מדאגבי" נפיק בי'²⁵⁰, אלא שאין זה מצוה מן המובחר.

ונתבאר הנפק"מ לדינא אם נטילת לולב בסוכה היא מצד מצות סוכה או מצד מצות לולב, ובלשון הש"ס: "מאי בינייהו" — וכפי שמצינו בדרושי חסידות שלאחרי השכלת הענין צריך להיות ה"בכך" בנוגע לעבודה²⁵¹ — בשעת ירידת גשמים שאז פטור מן הסוכה (ככל מצטער שפטור מן הסוכה), הנה מצד מצות סוכה, אינו צריך להמתין שיפסיק הגשם כדי ליטול לולב בסוכה, כיון שעכשיו (בשעת ירידת הגשם) אין עליו החיוב דסוכה, אבל מצד מצות לולב, צריך להמתין עד שיפסיק הגשם וליטול לולב בסוכה, כדי שתהי' מצות לולב בשלימות, "מצוה מן המובחר".

לז. וכד דייקת שפיר (ואולי אפילו כד דייקת סתם, ללא ההוספה ד"שפיר") — מצינו מקור לדברי רבינו הזקן הנ"ל במשנה מפורשת במסכת סוכה:

ובהקדמה — שיש שמספרים²⁵² על הגאון הרגצ'ובי שלא הי' נוטל לולב בסוכה, באמרו, שלא מצא מקור לזה בש"ס. אבל מסתבר לומר שכל הסיפור אינו אמת, שהרי מצינו בש"ס מקור לזה (כדלקמן). וע"ד הסיפור ששמעתי מכמה חסידים שסיפרו בהתפעלות אודות ר' הלל מפאריטש, שלהיותו בכור, הנה כל כהן שפגש, הי' פודה את עצמו אצלו, כדי להבטיח שאכן קיים מצות פדיון בכור ע"י מי שהוא בודאי כהן. וגם סיפור זה אינו אמיתי, שהרי ר' הלל מפאריטש הי' לוי!...

(251) ראה תו"מ חכ"ט ריש ע' 270. וש"נ.

(252) ראה אישים ושיטות (לרש"י זעווין) ס"ע 99 ואילך.

(249) ראה ביצה כז, ב (בפרש"י ד"ה חלה).

בכורות יו"ד, א. וראה אנציק' תלמודית מע' אסורו חשובו (כרך ב ס"ע פו ואילך). וש"נ.

(250) סוכה מב, רע"א.

ובנוגע לעניינו:

איתא במשנה²⁵³: "מי שבא בדרך ולא הי' בידו לולב ליטול, לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו" (אם שכח ולא נטל קודם אכילה, צריך להפסיק סעודתו וליטול לולב). ובגמרא²⁵³: "אמרת נוטלו על שלחנו, למימרא דמפסיק, ורמינהו, אם התחילו אין מפסיקין (גבי תפלת המנחה תנן לה במסכת שבת²⁵⁴ לא ישב אדם לפני הספר, ולא יכנס לא לאכול ולא לדון, ואם התחילו קודם המנחה ומשכה סעודתן והגיע זמן המנחה, אין מפסיקין, אין צריכין להפסיק סעודתן ולהתפלל) וכו'".

ולכאורה: ידוע הכלל שהמשנה היא בלשון קצרה²⁵⁵, וא"כ, במקום לכתוב ג' תיבות: "יטול על שלחנו", היתה המשנה יכולה לקצר ולכתוב ב' תיבות: "יפסיק ויטול". ומה גם שבלשון זה הי' ניתוסף גם במשמעות הדברים — שצריך להפסיק בכל דבר, הן בסעודה, והן בעשיית מלאכה (שהרי חול המועד מותר במלאכת דבר האבד²⁵⁶); ואילו הלשון "יטול על שולחנו" הוא רק בנוגע להפסיק בסעודה.

ויש לומר, שמלשון המשנה "יטול על שלחנו" למדים שנטילת לולב היא בסוכה — כי, בחג הסוכות מקומו של השולחן (שבו נערכת הסעודה) הוא בסוכה (שהרי אסור לאכול מחוץ לסוכה), וא"כ, כשנוטלו על שולחנו, נוטלו בסוכה.

ונמצא, שלשון המשנה "יטול על שלחנו" הוא לשון קצר שכולל שני ענינים: (א) מקום נטילת לולב הוא היכן שנמצא שולחנו — בסוכה, (ב) אם שכח ולא נטל קודם אכילה, צריך להפסיק סעודתו וליטול לולב. ובמקום להאריך בדבר, כוללת המשנה כל זה בלשון קצר: "יטול על שלחנו".

ומ"מ, בהכרח לומר שנטילת לולב בסוכה היא הוספה על עיקר המצוה ("מצוה מן המובחר"), אבל גם בלאה"כ יוצאים י"ח מצות לולב, כי:

במצות לולב כתיב²⁵⁷ "ולקחתם לכם גו' ושמתם לפני ה' אלקיכם" — במקדש²⁵⁸. וכיון שבביהמ"ק לא היו יכולים לבנות סוכה, שהרי אסור

(253) רמב"ם הלי' יו"ט פ"ז ואילך. טושו"ע או"ח סתק"ל ואילך.
(254) אמור כג, מ.
(255) ראה תו"כ עה"פ.

(253) שם לח, א (ובפרש"י).
(254) ט, ריש ע"ב.
(255) ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש.
(256) ראה להסתפק.
(257) ראה תו"כ עה"פ.

להוסיף בבניני ביהמ"ק משום דכתיב²⁵⁹ "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"²⁶⁰, עכצ"ל, שעיקר קיום מצות נטילת לולב אינו תלוי בסוכה, אלא שנטילתו בסוכה היא מצוה מן המובחר.

וכאמור, כל זה הוא מצד דין נטילת לולב, אבל מצד מצות סוכה, צריך ליטול לולב בסוכה מעיקר הדין, כשם שצריך לעשות כל עניניו בסוכה.

לח. והענין בעבודה:

גם כאשר מדובר אודות בן תורה, שהוא כמו לולב, שיש בו טעם — תובעים ממנו שהלימוד בהבנה והשגה יהי' באופן שכל מציאותו מראשו ועד רגליו נעשית מוקפת ברצון העליון, ובכללות הו"ע הביטול, שזהו הכלי להשראת אוא"ס, ששורה רק בדבר הבטל²⁶¹, ועי"ז ניתוסף גם בהלימוד בהבנה והשגה, שמכוין לאמיתתה של תורה, שזהו"ע "וה' עמו"²⁶² — שהלכה כמותו בכל מקום²⁶³.

ובאופן כזה נעשה גם הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" — לא רק במדריגת "ישראל", "לי ראש", אלא לירד גם למדריגת יעקב, וכאמור, לעיל (סי"ג) שמבטלים ת"ת מפני מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, ובאופן שמנצח את כל ההעלמות וההסתרים — ע"י הנתנית-כח דמצות ד' מינים שבהם מרומז הענין ד"אינון נצוחי"א"²⁶⁴, והולך לבטח לדרכו למלא את שליחותו של הקב"ה, אשר "גלה סודו אל עבדיו הנביאים"²⁶⁵, רבותינו נשיאנו, להאיר את העולם כולו באור התורה, נגלה תורה ופנימיות התורה שהיא המאור שבתורה, להיות לו ית' דירה בתחתונים²⁶⁶, כפי שיתגלה בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

לט. בהמשך להמדובר כמ"פ אודות אחינו בני" הנתונים בצרה ובשבי' — הנה יהי רצון שבשעתא חדא וברגעא חדא יהי' גם אצלם הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" ללא מיצר ודוחק, אלא מתוך שמחה וטוב לבב.

ובהקדמה:

(264) ויק"ר פ"ל, ב.
(265) עמוס ג, ז.
(266) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.
ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פיי"ג, ו. תניא רפלי"ו.
ובכ"מ.

(259) דברי הימים-א כח, יט.
(260) להעיר מאג"ק ח"ב ריש ע' ט. לקו"ש
חכ"ט ע' 216 הערה 50 (המו"ל).
(261) ראה תניא פ"ו. ובכ"מ.
(262) שמואל-א טז, יח.
(263) סנהדרין צג, ב.

כללות הענין דעבודת ה' מתוך שמחה וטוב לבב הוא פס"ד בנגלה דתורה, כמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות לולב: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא"ל שצוה בהן עבודה גדולה היא וכו'", ומביא מהנהגת דוד המלך דכתיב ביי²⁶⁷ "והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'".

ובפרט בעמדנו בשמח"ת, לאחר יוהכ"פ, שאז היתה שלימות עבודת התשובה — תשובה עילאה, שהיא בשמחה רבה²⁶⁸ נוסף על השמחה שבכללות מצות התשובה יותר מהשמחה שבכל המצוות, להיותה למעלה מכל המצוות, שהרי על ידה מתקנים את החסרון שנעשה בכל המצוות²⁶⁹, ועד שבאים למדריגת בעלי תשובה שלמעלה ממדריגת הצדיקים, ולכן גם השמחה היא גדולה יותר (כנ"ל סי"ט), וקשורה גם עם לימוד התורה²⁷⁰, שעז"נ²⁷¹ "פקודי ה' ישרים משמחי לב" — נוסף לכך שזהו גם ענינו של יוהכ"פ שניתנו בו לוחות אחרונות²⁷². ולהעיר גם מהמבואר בדרושי אדמו"ר האמצעי²⁷³, שבין יוהכ"פ לשמח"ת יש י"ג ימים, כנגד י"ג מדות הרחמים וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם.

וכיון שכן, הרי ע"פ פס"ד התורה צריך להתחיל הענין ד'ויעקב הלך לדרכו" מתוך שמחה וטוב לבב, בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים — עי"ז שיצאו מן המיצר אל המרחב כו'.

ויש לקשר זאת עם ענין גשמי — כדי שיומשך בפועל ממש ללא שינוי כו' — עי"ז שכל אלו שהיו פעם במדינה ההיא, יאמרו לחיים וינגנו ניגון שמח,

וכיון שבנפשם פנימה הרי הם עדיין קשורים ונמצאים שם²⁷⁴, הרי זה יועיל גם לאלו הנמצאים שם בפועל — להנצל מה"מים רבים" הבלתי-רצויים, ולמלא השליחות שלהם מתוך שמחה וטוב לבב, ולצאת משם "ביד רמה"²⁷⁵, "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"²⁷⁶, בקרוב ממש.

274) בענין זה נזכרה דוגמא מטבילה במקוה, שכל זמן שחלק מהגוף נשאר מחוץ למקוה, אפילו שעה ("את הטפל לבשרו") בלבד, לא עלתה לו טבילה. ועד"ז בנוד"ד, באופן שמרובה מדה טובה כו'.
275) בשלח יד, ח.
276) בא יו"ד, ט.

267) שמואל"ב ו, טז.
268) תניא אגה"ת פי"א. ובכ"מ.
269) ראה גם תו"מ חל"ז ע' 164. וש"נ.
270) שם ספ"ח ואילך.
271) תהלים יט, ט. וראה תענית ל, סע"א.
272) שם, ב.
273) סידור (עם דא"ח) שער האלול רכו, שע"ג ואילך.

[ניגנו הניגון "הושיעה את עמך", וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד ורקד על מקומו. ואח"כ אמר:]

מ. כמו"כ דובר כמ"פ²⁷⁷ אודות אלו שכבר יצאו משם והתיישבו בכפר חב"ד, שנמצאים במעמד ומצב של חירות לפי ערך המעמד ומצב שם.

ואלו מהם שנמצאים עתה כאן — יאמרו לחיים עבור כל תושבי כפר חב"ד, ויה"ר שיתוסף אצלם עוד יותר בהיציאה מן המיצר אל המרחב, באופן של חסדים גלויים, בטוב הנראה והנגלה, עד שיראו זאת בעיני בשר, למטה מעשרה טפחים.

ועד"ז בנוגע לכאו"א מישראל, כולל גם אלו העתידים להוולד — שענין זה נכלל בהכנות לביאת בן דוד, כמארו"ל²⁷⁸ "אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף" (אוצר ששמו גוף) — כפי שהי' בגאולה הראשונה, "שאפילו עוברין שבמעיי אמן אמרו שירה"²⁷⁹, ועד"ז בנוגע לגאולה העתידה בדורנו זה (שהוא גלגול של הדור שזכו לגאולה הראשונה, כדאיתא בכתבי האריז"ל²⁸⁰), עלי' נאמר²⁸¹ "והי' ביום ההוא יוסיף אד' שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים וגו'" (כל שבעה הארצות), במהרה בימינו ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "והריקותי לכם ברכה".]

* * *

מא. כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו אמר כמ"פ²⁸² — בשם הצ"צ — אודות גודל המעלה של דברים הנדפסים, שדיבור הוא רק לשעתו, דבר שבכתב הוא לדורות, ואילו דבר שבדפוס הוא לדורי דורות. והענין בזה:

בנוגע לדיבורו של אדם — הנה ההשפעה והפעולה על הזולת יכולה ומוכרחת להיות בשעת דיבור האדם, ובסביבתו הקרובה, ששם נשמעים דבריו, ויכולים לפעול פעולתם (משא"כ לאחר זמן ובריחוק מקום כו'); אבל בענין שבא בכתב, ועאכו"כ בדפוס — יכולה להיות הפעולה וההשפעה אפילו לדורי דורות.

(277) ראה גם תו"מ חל"ז ריש ע' 57. (280) ל"ת וסה"ל שמות ג, ד. שער הגלגולים הקדמה כ'.
 (278) יבמות סב, סע"א (ובפרש"י). וש"נ. (281) ישעי' יא, יא.
 (279) ברכות נ, א. וש"נ. (282) אג"ק שלו ח"ב ע' שפב.

ומזה מובן, שגם אם ישנו מעמד ומצב שבשעת מעשה לא רואים "פירות" — מצוות ומעשים טובים²⁸³, ויתרה מזו, שגם לאחר שנה לא רואים פירות נולא עוד אלא שאפילו לא מקבל "יישר כח", ואדרבה: במקום ליתן לו "יישר כח", באים בטענות על כך שהוא מבזבז את זמנו...] — צריך לידע שכאשר מדובר אודות דבר שבדפוס, הנה הפעולה מזה יכולה להיות גם לדורי דורות.

ואדרבה: לפעמים, שיהוי הזמן מורה על איכות הפעולה, שמצד גודל מעלתה אי אפשר להגיע לזה בזמן מועט. וכפי שרואים בחילוקי הזמנים בזריעה וצמיחה כפשוטם²⁸⁴, שדבר שאינו חשוב כ"כ, צומח בזמן קצר, וככל שהפירות חשובים ונעלים יותר, צ"ל שיהוי זמן יותר מהזריעה עד לצמיחה, וכמו החילוק בין זריעת גרעין של חטה כדי להצמיח ממנו כו"כ גרעיני חטה, לזריעת גרעין של תמר — "צדיק כתמר יפרח"²⁸⁵ — שצמיחת הפירות תהי' רק לאחר שבעים שנה²⁸⁶.

ומזה מובן גם בנוגע להנמשל — זריעת גרעין של דברי תורה, יראת שמים, אהבת ה' וכו', על-מנת להצמיח ממנו פירות, שהו"ע מעשים טובים — שכאשר ה"זריעה" היא בדפוס, שהוא לדורי דורות, והצמיחה משתהה זמן רב, הרי זו הוכחה שהפירות הם חשובים ביותר, ובמיצועט זמן א"א להביאם לידי צמיחה.

מב. ובהקדם השייכות דכללות התומ"צ לענין הזריעה:

ידוע פירוש הבעש"ט²⁸⁷ על הפסוק²⁸⁸ "כי תהיו אתם ארץ חפץ", שכאו"א מישראל הוא במעמד ומצב של "ארץ" שעלי' אומר הקב"ה "חפצי בה"²⁸⁹.

ובארץ זו צריכה להיות זריעת התומ"צ, כמ"ש²⁹⁰ "זרעו לכם לצדקה", כמבואר במאמר רבנו הזקן²⁹¹, דקאי על זריעת התומ"צ שנקראים בשם "צדקה", כמארוז"ל²⁹² "צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שנתן להם את התורה".

(288) מלאכי ג, יב.

(289) ישעי' סב, ד.

(290) הושע יו"ד, יב.

(291) ד"ה הבאים ירש — מאמרי

אדה"ז נביאים ע' פד ואילך. תו"א שמות נג,

ג ואילך.

(292) מדרש תהלים קיט, קלז.

(283) ראה סוטה מו, סע"א.

(284) ראה בכורות ח, א.

(285) תהלים צב, יג.

(286) ראה זח"ג טז, א ובנצו"ז אות ד.

וש"נ.

(287) ראה כתר שם טוב בהוספות סנ"ז.

(288) נעתק ב"היום יום" יז אייר).

והענין בזה — שכללות נתינת התומ"צ לישראל אינה ע"י ומצד עבודתם (כיון שזהו"ע שבאין ערוך כלל, שאי אפשר להגיע אליו ע"י עבודה), אלא "צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שנתן להם את התורה", וטעם הדבר — אך ורק בגלל בחירת הקב"ה בישראל, כנוסח ברכת התורה: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו".

וההסברה בזה:

לכאורה אינו מובן: ידוע שכללות ענין הבחירה שייך רק בענינים שוים, משא"כ כשיש מעלה בענין אחד על חבירו, לא שייך ענין הבחירה; וא"כ אינו מובן, איך שייך ענין הבחירה לגבי בני"י — הרי אפילו לפני מ"ת, בהיותם במצרים, יש בהם מעלה מיוחדת להיותם בני אברהם, עליו נאמר²⁹³ "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט", ואיך יכולים אומות העולם להידמות להם?

והביאור בזה:

אילו רצה הקב"ה באומה השומרת "צדקה ומשפט" — לא הי' צורך בענין הבחירה, ומוכרח הי' (כביכול) לקחת לו את בני"י; אבל כיון שרצונו של הקב"ה הוא בענין התורה, שהיא למעלה מכל ענין של עבודה, כיון שבאה מעצמותו ומהותו ית', ששם לא נוגע ענין העבודה כלל, כמ"ש²⁹⁴ "אם חטאת גו' ורכו פשעך מה תעשה לו אם צדקת גו'" — הרי בענין זה ישראל שוים לאומות העולם, אלא שהקב"ה בחר בבני"י בבחירתו החפשית, כמ"ש²⁹⁵ "יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב גו'", להיותם "חלק אלוקה ממעל ממש"¹³⁸, ולאחרי ש"בחר בנו" — "נתן לנו את תורתו", ובאופן ש"כל הנותן בעין יפה נותן"²⁹⁶, כולל גם הענין ד"אנא נפשי כתבית יתבית"⁴⁸.

ועז"נ "זרעו לכם לצדקה", ובזה נכלל גם ענין הזריעה בנוגע לפעולה על הזולת, אם ע"י דיבור, או ע"י כתב, ועד לדבר שבדפוס, שהוא לדורי דורות, היינו, שהצמיחה שע"י פעולת הזריעה יכולה להיות גם בדורות שלאח"ז, ועד לצמיחת פירות טובים ביותר שדורשים שיהוי זמן גדול יותר, כנ"ל.

מג. אמנם, כדי שיהי' ענין הצמיחה, צריכים להיות שני תנאים: (א) יש צורך בגרעין חי, הבא מאילן חי; (ב) זריעת הגרעין צריכה להיות

(295) תהלים מז, ה.

(296) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(293) וירא יח, יט.

(294) איוב לה, ר"ז.

לאחרי הקדמת חרישת הקרקע, משא"כ אם זריעת הגרעין היא על סלע צחיח, לא יצמח מאומה גם לאחרי ימים ושנים ודורי דורות.

וענינו בנמשל:

(א) גרעין חי — שבא מהקב"ה, "אלקים חיים"²⁹⁷, מקור החיים, שלכן, כאשר "אתם הדבקים בה' אלקיכם" — ע"י התורה, "תורת חיים", ומצוותי עליהם נאמר²⁹⁸ "וחי בהם" — אזי "חיים כולכם היום"²⁹⁹ ("היום" דייקא, "היום לעשותם"³⁰⁰, בעוה"ז הגשמי, ואפילו בזמן הגלות).

(ב) ענין החרישה — "מרפי ארעא"³⁰¹, היינו, שכדי לפעול על הזולת שיהי' אצלו ענין הצמיחה, יש להבטיח שהאדם השומע לא יהי' במעמד ומצב של "קרקע קשה" ("פאָרהאַרטעוועט"), שמעכבת את רקבון הגרעין ואת הצמיחה, כך, שאינו יכול להיות בבחי' "ארץ חפץ", ארץ שהקב"ה חפץ בה, שהרי אלקות אינו שורה אלא במקום הביטול, כמ"ש³⁰² "תועבת ה' כל גבה לב", וכמארז"ל³⁰³ "אין אני והוא יכולין לדור כו'", ולכן יש צורך להקדים כמה תיבות שיפוררו ("צורייבן") את "לב האבן", ואז יהיו הדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב³⁰⁴, ופועלים פעולתם.

וכאשר מתקיימים שני תנאים אלו — זריעת גרעין של תומ"צ, בהקדמת ענין החרישה — אזי הובטחנו ש"הבא לטהר מסייעין אותו"³⁰⁵, וכפירוש רבנו הזקן³⁰⁶ ש"לשון לטהר (ולא "ליטהר") .. משמע לטהר את אחרים", ואז מסייעים לו מלמעלה, והיינו, שבודאי "ירד הגשם .. מן השמים (סייעתא דשמיא) .. הרוה את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל"³⁰⁷ — שרואה פרי טוב בעמלו (נוסף על הלחם הנצרך לו בעניניו הפרטיים).

ואפילו במקרה שאינו רואה זאת בעיני בשר — אין זה גורם להטיל ספק ח"ו בהבטחת בורא העולם ומנהיגו, שכן, נוסף לכך שכאשר יזכך את עצמו, בודאי יראה בעיני בשר מה שפעל ע"י זריעת הגרעין כו',

302 משלי טז, ה.	297 ירמ' יו"ד, יו"ד.
303 סוטה ה, א.	298 אחרי יח, ה.
304 ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.	299 ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"ג ספל"ד.
305 ראה שבת קד, א. וש"נ.	300 שם ז, יא. וראה עירובין כב, א.
306 לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ב ואילך.	וש"נ.
307 ישעי' נה, יו"ד.	301 ראה מו"ק ב, ב.

הרי יש פירות שצומחים לאחרי זמן רב, והם פירות משוכחים יותר, וכנ"ל בנוגע לענייני דפוס, שפעולתם היא לדורי דורות.

והעיקר הוא — כאמור — שתהי' פעולת זריעת גרעין חי, בהקדמת ענין החרושה, ובאופן דמוסיף והולך ואור, עדי קיום היעוד "ולילה כיום יאיר"¹⁵³, בביאת משיח צדקנו, "עלה הפורץ גו' (זה משיח³⁰⁸) והוי' בראשם"³⁰⁹, במהרה בימינו ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "סטאָו יאָ פֿיטו", "עסן עסט זיך", "צמאה לך נפשי . . כן בקודש חזיתך"].

* * *

מד. מצד הגבלת הזמן — שהרי צריך להתפלל תפלת מעריב — יש לעורר בקיצור עכ"פ בנוגע לענין הצדקה בשייכות לכל השנה כולה, שזהו"ע "קרן השנה"³¹⁰.

ובהקדמה:

צדקה היא התחלת העבודה, ופותחת וסוללת את הדרך לקבל ברכת ה' — כפי שמצינו ש"ר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"³¹¹ (ואין זו רק הנהגה מיוחדת של ר' אלעזר, אלא כך נפסק גם בשו"ע³¹²), והיינו, שעוד קודם התפלה — שהיא התחלת עבודת היום, שהרי קודם התפלה אסור להתעסק בעניינים אחרים³¹³ — מתחיל יהודי בנתינת הצדקה, ועי"ז נמשך והולך כל היום בהצלחה.

וגם בשבת ויו"ט שלא שייך נתינת ממון — יכול וצריך להיות ענין הצדקה ע"י מאכל ומשתה וכיו"ב, ואדרבה, יש בזה מעלה על נתינת ממון, כמסופר בגמרא³¹⁴ אודות אשתו של אבא חלקי' שנענתה תחילה, "משום דאיתתא שכיחא בביתא ויהבא ריפתא לעניי ומקרבא הנייתה" (שדבר אכילה היא נותנת לעני, והוא בלא טורח, ממה שהיתה נותנת מעות ויטריח העני עד שיקנה), וענין זה לא שייך רק בימי החול, אלא גם בשבת, ובעיקר ביו"ט, שבו מודגש הענין דהכנסת אורחים³¹⁵.

אמנם, מצד טרדות הזמן יכולים לשכוח אודות נתינת הצדקה, וגם

(312) א"ח סוסצ"ב. יו"ד סרמ"ט סי"ד.

(313) ברכות יד, א.

(314) תענית כג, ב (ובפרש"י).

(315) ראה שיחת יום שמח"ת הנ"ל סכ"ב

(תו"מ שם ע' 171). וש"נ.

(308) אגדת בראשית ספס"ג.

(309) מיכה ב, יג.

(310) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד

סמ"ד (תו"מ חל"ה ע' 190). וש"נ.

(311) ב"ב יו"ד, א.

יתכן שבאותה שעה לא נמצא העני בקירבת מקום; ומובן, שכאשר הכסף מונח במגירה, לא נפעלת פעולת הצדקה.

ועל זה נוסדה מכמה שנים קרן צדקה הנקראת בשם "קרן השנה" — שכל אחד נותן סכום כסף המכוון למספר ימות השנה (לכל-הפחות סכום כזה שפחות ממנו אי אפשר, עבור כל יום מימות השנה), החל מראש-השנה³¹⁶ עד ר"ה הבעל"ט, וכיון שמ"קרן" זו מחלק הגבאי בכל יום, הרי זה נחשב שכל אחד מהמשתתפים מתחיל את יומו בנתינת פרוטה לעני.

— אלו שיכולים לייסד קרן כזו במקומם, הנה מה טוב ומה נעים, ובכל אופן, יכולים ליתן לקרן שכבר נוסדה ופועלת כאן.

ומובן מעצמו שהנתינה לקרן השנה אינה פוטרת משאר עניני צדקה, כאשר בא עני ומבקש צדקה, או משולח עבור מוסד וכיו"ב, שעל זה ישנו ציווי ואזהרה כפולה ומכופלת, בעשה ולא תעשה: "נתן נתן"³¹⁷, ו"לא תקפוץ את ירך"³¹⁸, וח"ו לפטור את עצמו בטענה שכבר נתן צדקה אתמול ושלשום כו'.

מה. וכאן המקום להזכיר גם אודות שיעורי חת"ת³¹⁰:

חומש — ללמוד בכל יום חלק מפרשת השבוע השייך ליום זה — ביום ראשון, מהתחלת הפרשה עד שני, ביום שני, משני עד שלישי וכו' — עם פירוש רש"י, וכל הרוצה להוסיף וללמוד עוד פירושים, תבוא עליו ברכה.

תניא — פנימיות התורה — ללמוד בכל יום השיעור היומי כפי שנחלק לימות השנה.

ותהלים — כפי שנחלק לימי החודש — שזהו הענין האמצעי שבשיעורי חת"ת (חומש תהלים תניא), להיותו הממוצע המחבר ומאחד תפלה ותורה³¹⁹, שהרי ספר תהלים ענינו שירים ותשבחות (תפלה), וביחד עם זה, נחשב כמו העסק בנגעים ואהלות³²⁰.

וכבר דובר כמ"פ, וגם בכתב ובדפוס, אודות גודל הערך והסגולה

(319) ראה גם אג"ק חכ"ה ריש ע' רלה. וש"נ.

(320) מדרש תהלים בתחלתו. יל"ש שם רמז תריג.

(316) כולל גם כאשר הנתינה בפועל היא בימים שלאח"ז — כיון שתורמים גם "על

העתיד לגבות" (כתובות קח, א. וש"נ).

(317) פ' ראה טו, יו"ד.

(318) שם, ז.

כו' שבשמירת שיעורים יומיים אלו. ומי שהחסיר משיעור היומי בגלל סיבה שאינה תלויה בו — ישלים זאת בלילה שלאחריו³²¹.

מו. ויה"ר שב' ענינים הנ"ל — נוסף על ההוראה הכללית בנוגע לקיום כל עניני התומ"צ, וכללות העבודה ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"³²² ו"בכל דרכיך דעהו"³²³ — ימהרו ויזרוזו את הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יקויים היעוד "לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם"³²⁴, ו"מלאה הארץ דעה את ה' גו"³²⁴.
ובפרט ע"י הצדקה — כמארז"ל³¹¹ "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה",

וכן ע"י התשובה — ובשמחה דוקא (כנ"ל שעומדים אנו לאחרי יוהכ"פ ושמח"ת) — כפס"ד הרמב"ם³²⁵ "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין", "מיד" כפשוטו, לפי המושגים של בשר ודם,

בגאולה האמיתית והשלימה שתבוא בקרוב ממש, אמן כן יהי רצון.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "ופרצת"].

* * *

מז. נהוג בכל שנה לומר שיחה מיוחדת לנשי ישראל. ובאמת, הרי זה נכלל כבר בהמדובר לעיל³²⁶ בענין תפלת חנה (שאומרים בר"ה, "היום הרת עולם", שאז נעשה הענין ד"תמליכוני עליכם"³²⁷) "עד עקרה ילדה שבעה וגו"²⁹⁹. אבל אעפ"כ, כיון שדובר בזה קודם הקפות, ואח"כ לקחו משקה וכו'³²⁸, לכן אדבר עוד ענין בנוגע לנשי ישראל, ובכל אופן, הרי "טובים השנים מן האחד"³²⁹.

מח. דובר לעיל⁹⁸ אודות אגרת־הקודש של כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל (סט"ז) שבה מביא את תורת רבינו הזקן וכו' על הפסוק⁶⁴ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ומזכיר שם שהר"ת ד"את השמים ואת הארץ" הוא שם אהו"ה.

(321) ראה גם תו"מ ח"ד ריש ע' 262. שיחת ליל שמח"ת ס"ד ואילך (לעיל ע' 112 ואילך).
(322) אבות פ"ב מי"ב.
(323) משלי ג, ו.
(324) ישע' יא, ט. וראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. הל' מלכים בסופן.
(325) קהלת ד, ט.
(326) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
(327) אף שאינני יודע אם לקחו משקה בריבוי כ"כ עד שאין זוכרים המדובר לעיל.
(328) קהלת ד, ט.
(329) הל' תשובה פ"ז ה"ה.

ויש להוסיף בזה:

על הפסוק³³⁰ "מהר קח את הלבוש ואת הסוס", מבאר אדמו"ר האמצעי בשערי אורה³³¹, ש"ר"ת דאת הלבוש ואת הסוס הוא אותיות אהו"ה, והוא השם הידוע אהו"ה היוצא מ"ר"ת דפסוק את השמים ואת הארץ, שהוא גימטריא טוב, שזהו בחי' יסוד, מדרגת יוסף, צדיק עליון, דאחיד⁶⁵ בשמיא ובארעא כו".

ולהעיר, שענין זה שייך גם לשמיני-עצרת, שכנגד יוסף³³², כמ"ש³³³ "וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו ממגד שמים מטל ומתהום רובצת תחת", שזהו"ע חיבור שמים וארץ, רוחניות וגשמיות.

וממשיך לבאר: "ולזה אמר מהר, משום דבחי' שפע דיסוד יוצא ונמשך במהירות דוקא, וכמ"ש³³⁴ עד מהרה ירוץ דברו, ומהרה בה"א, שזהו בחי' שפע המגיע לנוקבא ("אבל מהר הוא בחי' דכר, בחי' יסוד, שזהו מקודם בואו לנוקבא שחסר ה'"). . מהרה גימטריא ר"נ, שהוא נר שבת".

ולכאורה אינו מובן מהי השייכות של "מהרה" עם נר שבת?

מט. והענין בזה:

ענינו של נר שבת הוא שעל ידו נעשה "שלום בית", שלכן, "נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו קודם משום שלום ביתו"³³⁵, והיינו, שהנהגת הבית תהי' באופן של שלום — שלום בין רוחניות לגשמיות, בין נפש האלקית לנפש הבהמית.

וענין זה נעשה ע"י נר שבת:

אימתי היא שעת הכושר לפעול ענין השלום — הנה בימות החול, הרי מצד חושך העולם, ועד שהקליפות גוברים בו כו'²⁶¹, אי אפשר לייחד את הגשמיות עם הרוחניות; ורק בשבת, כשמתבטלים ההעלמות כו'³³⁶, אזי יש בכח לפעול ענין השלום, ובאופן שמיום השבת יומשך אח"כ גם בימות החול.

ובשבת גופא נעשה ענין השלום ע"י נר (שבת) — ענין האור:

(333) ברכה לג, יג.	(330) אסתר ו, יו"ד.
(334) תהלים קמז, טו.	(331) שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות
(335) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.	פצ"ב.
(336) ראה זח"ב קלה, ריש ע"ב.	(332) זח"א רח, ריש ע"ב. וראה לקו"ש
	ח"ג ס"ע 832 ואילך.

פעולת הנר בגשמיות היא — שעל ידו נעשה המקום מואר ("עס מאַכט ליכטיג"); אור הנר אינו פועל שינוי לא במאכל ומשקה ולא באדם האוכל, ואעפ"כ יש חילוק גדול אם אוכלים במקום חשוך או במקום מואר, שכן, כאשר אדם אוכל במקום חשוך, עלול הוא להכניס לפיו (לא את המאכל, אלא) משהו אחר, ואילו המאכל הטוב ישאר במקומו ולא יגיע לפיו.

וכמו"כ ברוחניות: בכדי לפעול "שלום בית", חיבור הגשמיות עם הרוחניות, שנעשה בכח השבת — צריך להיות מקום מואר שבו נראים כל הענינים באופן ברור, כך, שיהי' ניכר מהו הטוב האמיתי, וכיצד צריכים לנצל אותו כו'; ואז יכולים לפעול "שלום בית", קישור הגשמיות עם הרוחניות — שהגשמיות תהי' כלי לאלקות.

ומצוה זו ניתנה לנשי ישראל דוקא:

מעיקר הדין אין חילוק בהחיוב דנר שבת בין איש לאשה, שהרי "אחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת"³³⁷, אבל אעפ"כ, "נשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים, לפי שהן מצויות בבתים והן העסוקות במלאכת הבית"³³⁸ (משא"כ הבעל, שמסיבות שונות — ויתירה מזה: מסיבות משונות — אינו נמצא בביתו במשך רוב היום), ולכן, דוקא האשה, עקרת הבית, שבה תלוי' הנהגת הבית, בכחה לפעול בבית את ענין האור והשלום.

ג. ועפ"ז מובנת השייכות של "נר שבת" עם "מהרה" (בגימטריא "נר"), שמורה על בחי' הנוקבא שמקבלת המשכת השפע דיסוד — ענינו של שם אהו"ה, בגימטריא טוב, שזהו בחי' היסוד, שמחבר שמים וארץ — כיון שגם ענינו של נר שבת הוא חיבור גשמיות ורוחניות.

וענין זה צריך להיות באופן ד"מהרה" — "עד מהרה ירוץ דברו": מבואר בלקו"ת³³⁹ בפירוש "עד מהרה ירוץ דברו", שהו"ע ירידת השפע מלמעלה דרך כל העולמות, מרום המעלות עד למטה, במהירות גדולה באין מונע ומעכב כו', והיינו, שמהירות ותגבורת ההשפעה בוקעת ומבטלת ("ברעכט-דורך") את כל המניעות והעיכובים, ועד שנמשך למטה כל האור שלמעלה כמו שהוא.

וכן הוא בענין נר שבת שפועל שלום בית — שהפעולה בזה צריכה להיות מתוך חוזק, מבלי להתפעל ממניעות ועיכובים, ולפעול בכל

(339) ס"פ קרה.

(337) רמב"ם הל' שבת רפ"ה.

(338) שם ה"ג.

התוקף שיהי' שלום בית, דהיינו, שלום בין גשמיות לרוחניות, ונעשה בית כזה שהקב"ה אומר עליו "ושכנתי בתוכם"³⁴⁰.

וכאשר העבודה מלמטה היא באופן כזה, שלא מתפעלים ממניעות, ולא עוד אלא שמהפכים את המניעות עצמם לטוב, ועד שגם המלאך דהיפך הטוב עונה אמן בעל-כרחו³⁴¹ — אזי ממשיכים כן גם מלמעלה, שמתבטלים כל הענינים הבלתי-רצויים, ונמשך "אך טוב"³⁴², ובאופן שכל הברכות נמשכים למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה בכני חיי ומזוני.

והיינו, שכאשר הקב"ה שורה בבית — "ושכנתי בתוכם" — אזי "באור פני מלך חיים"³⁴³, ו"מאן דיהיב חיי יהיב מזוני"³⁴⁴, כדי לגדל ולחנך בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצוות,

וכל ענינים אלו — בני חיי ומזוני — באופן דרויחי, והיינו, שנמשך ממרחב העצמי עד למטה מעשרה טפחים, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"³⁴⁵.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבכות (בבא הרביעית — ז"פ), "ניע זשוריצי כלאָפּצי", ו"הושיעה את עמך".

לאחר ברכת המזון ותפלת מעריב — נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכל אחד מהנאספים שיחיו מ'כוס של ברכה"³⁴⁶.

טרם צאתו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

ידוע שבליובאוויטש היו נוהגים להכריז במוצאי שמח"ת (ובקביעות שנה זו — במוצאי שבת בראשית): "ויעקב הלך לדרכו"²²⁴.

ויה"ר שהענין ד"יעקב הלך לדרכו" יהי' באופן ש"בשמחה תצאו ובשלום תוכלון"³⁴⁷.

(345) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
 (346) קודם סיום חלוקת כוס של ברכה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן בעצמו הניגון החדש — "כי אנו עמך".
 (347) ישעי' נה, יב.

(340) תרומה כה, ח.
 (341) שבת קיט, ב.
 (342) תהלים כג, ו. עג, א. ועוד.
 (343) משלי טז, טו.
 (344) ע"פ תענית ה, ב.